

KAMU HUKUKU

Görünen Ceza, Görünmeyen İnfaz: Türkiye’de Ceza ve İnfaz Politikaları Işığında Hükme Riayet*

How Administration of Prison Sentences in Turkey
Undermines the “Truth in Sentencing”

Galma AKDENİZ**, İdil ELVERİŞ***, Arca ALPAN****

ABSTRACT

Prison population in Turkey has ballooned since 2000. At this time, prisons are overcrowded and full. Instead of developing a comprehensive crime and justice policy to address this issue, temporary regulatory patches have been used to relieve the immediate overcrowding, by playing with how sentences are executed. Through these changes adopted in the Law on the Execution of Sentences and its related bylaws, a substantive gap has opened between the sentences imposed by criminal courts, and those executed in actuality. As a result, we conclude that Turkey currently has two penal policies: The “visible” one, as reflected in the Penal Code and the sentences meted out by courts, and the “invisible” one which is the result of how those sentences are executed, which is hidden from the public view. In order to demonstrate the size of this gap and the extent of the lack of “truth in sentencing” under the current state of affairs, a number of crime vignettes are presented, showing what the meted and executed sentences would be in each case. Keeping these results in mind, we call for an open and comprehensive discussion on how crime and criminality should be addressed, while taking into account the realities of prison and rehabilitation management, in order to improve the transparency, predictability, and the efficiency of penal policies.

Keywords: Penal policy, Execution of sentences, Amnesty, Crime, Criminal justice, Prisons.

* Makale gönderim tarihi: 14.03.2019. Makale kabul tarihi: 12.06.2019. Galma Akdeniz, İdil Elveriş, Arca Alpan, “Görünen Ceza, Görünmeyen İnfaz: Türkiye’de Ceza ve İnfaz Politikaları Işığında Hükme Riayet”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2019, s. 5-37. *Bu makalede yer alan ceza senaryoları ve infaz hesaplarındaki katkıları için Cumhuriyet Savcısı Fikret Yılmaz ve İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi Başkanı Ersoy Yüce’ye çok teşekkür ederiz.*

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı. İletişim: Kazım Karabekir Cad. No:2/13, Eyüp 34060 İstanbul, Türkiye. E-mail: galma.akdeniz@bilgi.edu.tr; 0212 311 5171. Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0002-7255-8260.

*** Dr., London School of Economics’te ziyaretçi akademisyen. İletişim: idil.elveris@bilgi.edu.tr. Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0002-8073-0032.

**** Arş. Gör. İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı. İletişim: arca.alpan@bilgi.edu.tr. Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0002-9501-4522.

I. Giriş

Türkiye’de kamuoyunun büyük bir kısmı, ki buna birçok hukukçu da dahildir, mahkemeler tarafından verilen hapis cezalarının, ceza infaz kurumlarında aynen yerine getirildiğini sanmaktadır. Oysa durum böyle olmadığı gibi, verilen ceza ile yerine getirilen ceza arasında suç tipine de bağlı olarak oldukça önemli farklar bulunmaktadır. Diğer yandan, on yıldan fazla bir zamandır Türkiye’de ceza infaz kurumlarındaki nüfus hızla artmaktadır ve bunun sonucunda kitle-sel bir hapsedme olgusu yaşanmaktadır. Buna karşın, cezaların kapalı kurumlarda infaz edilecek olan kısımları sürekli kısalmaktadır. İşte biz bu makalede, çeşitli suçlardan mahkûm bulunan kişilere verilmiş cezalar ve bu cezaların yerine getirilmesindeki (infazındaki) süre farkını, değişik suç tipleri bakımından ortaya koymayı ve senaryolar ışığında analiz etmeyi amaçlıyoruz. Amacımız, mahkemeler tarafından belirlenen cezaların infaz aşamasında Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun¹ ve özellikle Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği² ile büyük ölçüde değiştirildiğini ve bunun aslında cezaevindeki mevcut kalabalıklaşma ile bir baş etme politikasına dönüştüğünü göstermektir.

Hemen belirtmek gerekir ki mahkemelerin verdikleri cezaların tamamının kapalı kurumlarda infaz edilmemesi birçok ülkede rastlanan bir uygulama hatta bir ceza politikası olabilir. Erken ve koşullu salıverilme veya cezanın bir kısmının toplum içinde infaz edilmesi gibi ve benzeri olanak ve uygulamalar hem mahkûmların infaz sürecinde daha olumlu davranışlar göstermesini teşvik eder, hem de infaz sürecinde rehabilitasyonu ödüllendirerek cezayı daha kişiselleştirilmiş bir hale getirebilir. Fakat Türkiye’de sorun, mahkemece verilen cezalar ile bunun yerine getirilme süreleri arasında sürekli açılan farkın, konunun tamamen bürokratikleştirilerek bir cezaevi nüfusu yönetim işine indirgenmesi sonucunu doğurmasındadır. Bir başka deyişle, mevcut durumun arkasında bir ceza (veya cezalandırma ve rehabilitasyon) politikası amacı bulunmamaktadır. Türkiye’deki şeffaflıktan uzak yönetim şekline uygun olan bu durum, infazla ilgili hususların teknik nitelikleri nedeniyle kamuoyu ilgisine mazhar olmamasından da beslenmektedir.

II. Ceza Politikaları ve Cezaevi Nüfusu Sorunu

Ceza yargılaması büyük ölçüde kamuya açık şekilde gerçekleşir. Verilen ceza miktarı mahkeme salonlarında herkesin duyabileceği şekilde açıklanır, kamuoyu-

1 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (İnfaz Kanunu), Kabul: 13.12.2004, RG: 29.12.2004 – s: 25685

2 Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği (Yönetmelik), RG: 2.9.2012 – s: 28399

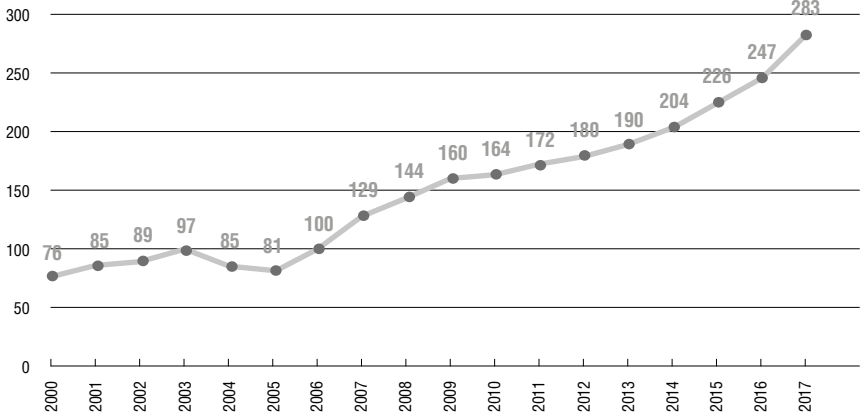
yunun ilgisini çeken davalarda medya da bu bilgileri yayınlar. Bu açıklık karşısında kamuoyunun, bir kişinin aldığı ceza süresinin gerçekten ceza evinde geçireceği süre olmasını beklemesi, son derece doğaldır. Ancak bilinmeyen ve tabii beklenmeyen, mahkemelerce verildikten sonra, cezaların tam Kafka'nın Metamorfoz adlı eserindeki gibi bir dönüşüm geçirmesidir. Gerçekten de, ilgilinin cezasının temyiz aşamasından geçip kesinleşmesiyle, aldığı toplam ceza çeşitli zaman dilimlerine ayrılır. Bu bölümler tam infaz süresi; kapalı infaz kurumunda kalma süresi; açık kuruma geçiş zamanı ve en sonunda denetimli serbestlik süresi olarak hesaplanır. Böylece mahkeme kararlarında belirtilen ve kamuoyuna da "XX yıl hapis cezası" olarak açıklanan cezanın aslında tamamen kapalı cezaevinde geçirilecek olmadığı, hatta o cezanın belki sadece çok küçük bir kısmının (hatta bazen hiçbir kısmının) kamuoyunun "hapislane" olarak düşündüğü kurumlarda geçirileceği bilgisi verilmez. Mahkemeler tarafından belirlenen ve kamusal ortamda "görünen" ile kamuoyunun görmediği "gerçek" ve "yatılan" cezalar arasındaki büyük fark, uçurum olarak da adlandırılabilir. Literatürde bu soruna "hükme riayet edilmemesi"³ denilmektedir.⁴

Diğer yandan, Türkiye cezaevleri ciddi bir kalabalıklaşma sorunuyla karşı karşıyadır. Şekil 1'de de görüldüğü gibi, ülke genelinde açık ve kapalı cezaevlerinde kalan mahpusların (hükümlü ve tutukluların) toplam sayısının 100.000 nüfusa oranı 2000'de 76'dan, 2017'de 283'e çıkmıştır. Bir başka deyişle, 17 yıllık bir zaman diliminde infaz kurumlarına kapatılan nüfusun oranı %272 artmıştır. Oysa 1970'li yıllardan 2000'lere kadar (askeri müdahale dönemleri dışında) 100.000 nüfusa düşen mahpus oranı 47 ile 127 arasında seyretmiştir. Aynı dönemde Avrupa ülkelerinin hapisane nüfuslarında bu hızda bir artış eğilimi gözlenme-

3 *Hükme riayet (Truth in sentencing)*, Amerika'da 1990'larda ceza yargıçları tarafından belirlenen cezaların belli ve yüksek bir yüzdesinin kapalı kurumlarda infaz edilmesini zorunlu kılan cezalandırma politikalarına verilen kolektif isimdir. Bu politikalarla amaçlanan, yargı sürecinde verilen ve kapalı kurumlarda infaz edilen cezalar arasındaki uçurumu azaltmak, ve cezaların uzunluğunun belirleme yetkisini ceza mahkemeleri dışındaki aktörlerinden elinden almaktır (koşullu salıverilme kurulları gibi). Bu fikir, cezaların uzunluğunun ceza hukukuna dayanarak ve ceza muhakeme süreci ve usullerine göre belirlenmesi gerektiği, ve bu şekilde belirlenen cezalardan sapmaların kamuya karşı "dürüst" olmayan bir politika olduğu görüşüyle savunulmuştur. Kapalı kurumlarda infaz edilmesi gereken sürelerin açık bir şekilde kanunlarla belirlenmesi, ve bu sürelerin verilen cezalardan fazla sapmaması, "cezada dürüstlük" ya da "hükme riayet" olarak isimlendirilmiştir. (Joel Samaha, *Criminal Procedure*, Wadsworth, 2014, s. 628; William J. Sabol, *The Influences of Truth-in-Sentencing Reforms on Changes in States Sentencing Practices and Prison Populations*, Washington, D.C., 2002; Amie R. Scheidegger, "Truth in Sentencing", *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, Der.; Jay S., Wiley-Blackwell Albanese, 2014, ss. 1-3)

4 Bu durum para veya hapis, birçok ceza tipinde görülebilir. Fakat karşılığı hapis cezası gerektiren suçlar kamuoyunun gözünde daha ağır suçlar olduğundan, alınan hapis cezası ve infaz edilen hapis cezası arasındaki uçurum, en göze çarpandır. Bundan dolayı bu makede hükme riayet edilmemesini tartışırken, bunu sadece hapis cezaları üzerinden tartışacağız.

miştir.⁵ Böylece 2016’da Türkiye’deki kapatma oranı, Avrupa ortalaması olan 100.000’de 146’nın çok üstüne çıkmış, Rusya ve Gürcistan’ın ardından Avrupa Konseyi ülkeleri arasında üçüncü en yüksek kapatma oranı haline gelmiştir.⁶ Artış hızındaki bu radikal değişim sonucu oluşan tablo, Türkiye’de bir kitlesel hapsedme olgusunun ortaya çıkmış olduğuna işaret etmektedir.

Şekil 1. Türkiye’de ceza infaz kurumlarına kapatılanların oranı (100.000 nüfusa düşen toplam hükümlü ve tutuklu sayısı).⁷

Buna karşın, ceza infaz kurumlarındaki yatak sayısı, kapatılan eski ve küçük kurumların yerine yapılan yeni ve sayı bakımından daha yüksek yatak kapasiteli ceza infaz kurumlarına rağmen, aynı hızda artmamıştır.⁸ Hatırlanmalıdır ki, cezaevlerinde kapasite artışı, basit bir yatak sayısını artırma işi değildir.

5 Marcelo F. Aebi, Léa Berger-Kolopp, Christine Burkhardt, Mélanie M. Tiago, *Prisons in Europe 2005-2015 Volume 1*, Strasbourg, 2018, s. 345, <https://bit.ly/2tBftfl>, (24.2.2019).

6 Marcelo F. Aebi, Mélanie M. Tiago, Léa Berger-Kolopp, Christine Burkhardt, *Council of Europe Annual Penal Statistics SPACE I – Prison Populations Survey 2016*, Strasbourg, 2018, <https://bit.ly/2Xm3eAI>, (24.2.2019).

7 Bu tabloda gösterilen oranları hesaplamak için, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü’nün web sitesinden alınan hükümlü ve tutuklu sayıları; http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/istatistikler/yeni_yillar.asp, (21.02.2019); 2000-2015 için 31 Aralık durum verileri; 2016 için 1 Kasım 2016 durumu verileri, 2017 için 2 Ekim 2017 verileri kullanılmıştır ve Türkiye İstatistik Enstitüsü’nün Nüfus ve Demografi (<http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 21.02.2019) tablolarındaki Türkiye Nüfus sayıları kullanılmıştır.

8 Avrupa Konseyi’nin değerlendirmelerinde, Türkiye 2005’ten beri doluluk oranı “ciddi olarak artan” ülkelerin arasında yer almaktadır. Ayrıca, 2015 verilerine göre doluluk oranının yüzde 100’ün üstünde olması, yatak sayısından daha fazla mahkum ve tutuklunun infaz kurumlarında olduğu anlamına gelmektedir. (Marcelo F. Aebi, Léa Berger-Kolopp, Christine Burkhardt, Mélanie M. Tiago, *Prisons in Europe 2005-2015: Turkey – Country Profile*, Strasbourg, 2018, s. 1, <https://bit.ly/2FIImtyV>, (24.2.2019)

Aynı zamanda cezaevinde sosyal alanların artırılmasını da gerektirir. Dahası, yeni cezaevleri inşa edilmesi yanında o cezaevlerinde görevli olacak insanların işe alınması; eğitilmesi ve cezaevlerinin yönetilebilmesi için gerekli altyapının hazırlanmasını da gerektirir. Dolayısıyla cezaevi kapasitesini artırmak uzun süren ve ciddi maddi kaynakları gerektiren bir süreçtir.⁹ Yukarıdaki veriler, Türkiye’de cezaevlerine fiziki şartlar ve personel anlamında kapasitesinin yetemeyeceği kadar çok kişinin koyulmaya çalışıldığını göstermektedir.

Bu durumda kalabalıklaşma sorununa dair bir ya da birden fazla çözüm bulunması gerekmektedir. Bir başka deyişle, kalabalıklaşmayı önlemek, azaltmak ya da kontrol altına almak için, cezaevine giren ve çıkan kişilere¹⁰ dair mevcut oranları değiştirmek zorunludur. Bunu başarabilmek için öncelikle cezaevine girenlerin sayısı azaltılırken cezaevlerinden çıkanların sayısı artırılabilir. Böylece çıkan sayısı giren sayısından az olursa, kalabalıklaşma azalacaktır.

Cezaevine cezasının infazı için giren kişi sayısı ve bu kişilerin cezaevlerinde ne kadar zaman geçirdiği ve dolayısıyla ne zaman çıktığı üç etkenle şekillenir:

- 1) kanunlarda öngörülen cezaların miktarı;
- 2) mahkemeler tarafından verilen cezalar; ve
- 3) ceza infaz uygulamaları.

Şimdi bunları tek tek ele alalım. İkincisi en basit açıklama olduğundan buradan başlamak gerekirse, yargı bağımsızlığı, hükümetin mahkemelerin verdiği kararlara yargılama aşamasında etki etme araçlarına sahip olmaması anlamına gelir. Her ne kadar yurt dışında yapılan araştırmalar mahkemelerde verilen cezaların miktarlarında zamanla belirli tutarlılıkların oluştuğunu gösterse de aynı araştırmalar, bunun bir devlet politikasının değil; mahkemelerde zamanla oluşan kurumsal yargı kültürünün yarattığı uyumluluk eğiliminin sonucu olduğunu da ortaya koymaktadır.¹¹ Dolayısıyla cezaevi nüfusunu azaltmada bu etken üstünden sonuç elde edecek bir politika yaratmak pek mümkün değildir.

9 Örneğin, 2016’da T tipi bir cezaevinin inşaat maliyetinin, m² başına 825 TL olduğu hesaplanmıştır. Burada yoldan çıkarak, dört bloktan oluşan T tipi bir cezaevinin toplam inşaat maliyeti 20.165.862 TL olarak hesaplanmıştır. (Tamer Manav, Mürsel Erdal, “Ceza İnfaz Kurumu Projelerinin Maliyet-Etkililik Analizi ile Değerlendirilmesi”, *TÜBAV Bilim Dergisi*, C. 10, S. 3, ss. 21-27)

10 Ekim 2017’de cezaevlerinin nüfusunun %61’i hükümlülerden oluşuyordu. Bu tarihten sonrası için daha yeni bir veriye ulaşılamamıştır. http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/istatistikler/yeni_yillar.asp, (24.2.2019).

11 James Eisenstein, Roy B. Flemming, Peter F. Nardulli, *The Contours of Justice: Communities and Their Courts*, Boston, 1988, s. 131.

12 Ceza adaleti literatüründe *diversiyon* terimi, suç soruşturmaları resmi ceza adaleti sistemi ve süreci dışına yönlendirme yöntemleri anlamına gelir. (Harry R. Dammer, Varrie A. Erise-Pengelly, “Diversions”, *Encyclopaedia Britannica*, 2016, <https://bit.ly/2E7rhL3>, (24.2.2019))

Kalan etkenlerden ilki olan kanunda öngörülen ceza miktarını azaltmak popülar bir siyasi tercih değildir. Zira bu tercihi kullanmak hapis cezası gerektiren bazı suçlar için ya dekriminalizasyona (suç olmaktan çıkarma) gidilmesini; ya bu cezayı gerektiren suç sayısının azaltmasını (yerine para cezaları ve diğer yaptırımlar öngörülerek “diversiyon”¹² yapılmasını); ya da hapis cezası gerektiren suçlar için öngörülen cezaların kısaltılmasını gerektirir. Bunların hepsi ceza hukukundaki kanunilik ilkesi nedeniyle kanun değişiklikleriyle yapılabilir. Fakat böyle bir kanun değişikliği uzun, siyasi ve kamuya açık bir süreci içerecektir. Dahası, siyasi aktörler bu tarz bir kanun değişikliği sonucunda suçlulara karşı “yumuşak” bir tutum almakla veya bazı tip suçluları korumakla suçlanabilirler.¹³ Nitekim, geniş toplumsal bir destek olmaksızın “yumuşama” olarak algılanabilecek ceza politikası değişikliklerine gitmek siyasi intihar anlamına gelebiliyor. Dolayısıyla bu hükümetlerin öncelikle tercih edeceği bir yöntem değildir.

Kalan seçenek infaz uygulamalarıyla oynamaktır. Böylece, çok görünür bir ceza kanunu değişikliği yerine, suçlar için öngörülen cezalara dokunmadan, cezaların infaz etme biçimini değiştirerek, arzu edilen sonuç yaratılabilir. Üstelik ceza infaz düzenlemeleri çok teknik ve kamuoyunun çok kolay anlayamayacağı nitelikte olduğundan, yapılan değişiklikler fazla dikkat de çekmez.

III. Kalabalıklaşmanın İnfaz Politikalarıyla Yönetilmesinin Sonuçları

Ancak ceza kanununda değişiklik yapmak yukarıda açıklanan sebeplerden dolayı ne kadar tercih edilir bir yol değilse, İnfaz Kanununda değişiklik de bir o kadar arzu edilir değildir. Zira cezaevinden çıkacak kişi sayısını anlamlı ölçüde, hızlı ve ani olarak etkileyecek bir kanuni değişiklik, aftan başka bir nitelik arz etmeyecektir. Nitekim geçmişte, Türkiye’de cezaevi nüfusu bu tarz af ve affa benzer (örtülü af) düzenlemelerle zaten yönetilmişti.¹⁴

13 Bu tarz toplumsal tepkilerin ve kamuoyunun beklentilerinin cezalandırma politikalarını yönlendirilmesi literatürde “ceza popülizmi” olarak tanımlanır. Bu akımın yarattığı sonuç, ceza politikalarının, uzmanların ve bilimsel bulguların yerine, halkın bilimsel gerçeklerle her zaman örtüşmeyen arzularına kulak verilerek oluşturulmasıdır. Buna dair daha detaylı tartışmalar için bkz. David Garland, *Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*, Chicago, 2002, s. 13-14; John Pratt, *Penal Populism*, London, 2007, ss. 12-13; Türkiye’de 1990’larda yaşanan kapkaç olayları üzerinden geliştirilen ceza popülizmi söylemine ilişkin bkz. Zeynep Gönen, “Yoksulluğun Suçlaştırılması, Suçun İrksallaştırılması: Kapitalizmin Tarihsel Mirası ve Türkiye Örneği”, *Praksis*, 28, ss.57-80; Söz konusu tartışmaların TBMM’ye ve yeni TCK’nın kabul edilme sürecine yansımaları için bkz. Arca Alpan, *Neoliberal Ceza Devleti ve Kitlese Hapsetme*, İstanbul, 2018, s.40-44

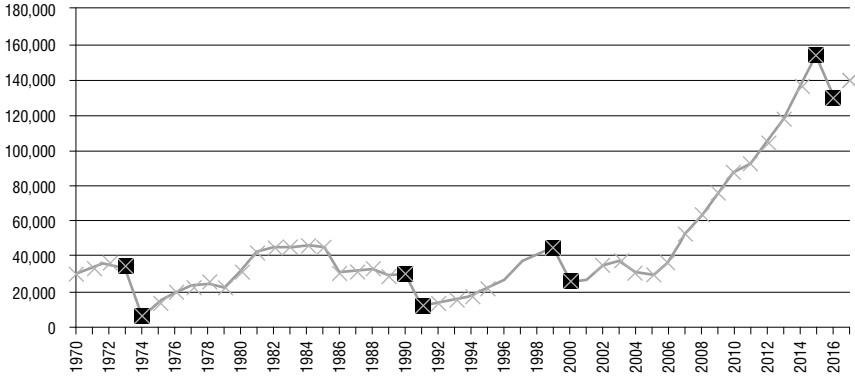
14 İrem Yıldırım, Tuna Kuyucu, “Neoliberal Penalty and State Legitimacy: Politics of Amnesty in Turkey During the AKP Period”, *Law & Society Review*, C:51, S:4, 2017, ss. 859-894; N. Talat Arslan, “Kamu Örgütlerinde Hukuksal Düzenlemelerden Kaynaklanan Sorunlar (İnfaz

Örneğin, 1974'te "Af Kanunu" olarak bilinen Cumhuriyetin 50nci Yılı Nedeniyle Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun¹⁵ yürürlüğe girmişti. Bu kanun ile birçok suçun cezası azaltılmış ve bu sayede birçok hükümlü erkenden cezaevinden çıkmıştı. Keza 1991'de kabul edilen Terörle Mücadele Kanunu'nun¹⁶ geçici maddeleriyle cezaların infaz sürelerinin ciddi anlamda kısaltılması cezavleri nüfusünde belirli bir rahatlama sağlamıştı. Bu düzenleme 1974'teki af kanunu gibi olmasa da, uygulamada birçok mahkumun aldığı cezaya göre çok daha erken bir zamanda cezaevinden bırakılmasına neden olduğundan "af" olarak nitelendirilebilir. Keza 1999-2000 arasında mahkum sayılarındaki azalma, 2000 yılında 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunun¹⁷ kabul edilmesinin yansımasıdır.¹⁸

Cezaevi nüfusunu hızlı bir şekilde düşürmek için bu tarz düzenlemelerin kullanımının son örneği de 2016'da OHAL kapsamında alınan tedbirlerden biri olan 671 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 28. maddesiyle 5275 sayılı İnfaz Kanunu'na bir geçici maddenin eklenmesidir.¹⁹ Bu geçici madde uyarınca, birçok suç için hem infaz kurumlarındaki infaz süreleri hem de detimil serbestliğe geçmeden cezaevlerinde geçirilmesi gereken süreler kısaltılmıştır. Bu dört örneğin cezaevi nüfusuna yönelik anlamlı, hızlı ve ani etkisi Şekil 2'de net olarak görülmektedir.

Kurumları Örneği", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C: 4, S: 1, 2003, ss. 31-47; Hasan Dursun, "Af Kavramına Genel Bir Bakış", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S: 85, 2009, ss. 373-402, 401; Sibel Can, "Türk Hukukunda Af Kurumu", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(4), ss. 1291-1312, s. 1311.

- 15 1803 sayılı Cumhuriyetin 50 nci Yılı Nedeniyle Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun, Kabul: 15.5.1974, RG: 18.5.1974 – s: 14890
- 16 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, Kabul: 12.4.1991, RG: 12.4.1991 – s: 20843 mükerrer.
- 17 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun, Kabul: 21.12.2000, RG: 22.12.2000 – s: 24268; .
- 18 Bu konuya ilişkin tartışma için bkz. İbrahim Hakkı Seydioğulları, "Türkiye'de Ceza Afları: Ankara'da Af Konulu Alan Araştırması", *Polis Bilimleri Dergisi*, C: 8, S: 3-4, ss. 1-28
- 19 6757 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Kurum ve Kuruluşlara İlişkin Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun ile TBMM tarafından da kabul edilmiştir. Kabul: 09.11.2016, RG: 24.11.2016 – s: 29898

Şekil 2: Cezaevlerinde bulunan hükümlü sayısı (Bu veriler 1970-2015 arasında 31 Aralık itibarıyla; 2016 yılı için 1 Kasım 2016 ve 2017 için 2 Ekim itibarıyla durum verileridir).

Bu örneklerden de anlaşıldığı üzere, af ve af benzeri infaz uygulamaları uzun bir dönem hükümetler açısından cezaevi nüfusunu kontrol etmek için kullanılan bir araç olmuştur. Bu “af”ların her biri cezaevi nüfusunun 10.000-20.000 civarında azalmasıyla sonuçlanmıştır. Geçmiş dönemlerde (2016 hariç) bu büyüklükte bir “tahliye” toplam cezaevi nüfusu üstünde yüzdesel anlamda ciddi etki yaratmıştır. Fakat bugün cezaevi nüfusunun geldiği boyut dikkate alındığında, 20.000 civarında kişinin tahliyesinin dahi yüzde anlamında toplam cezaevi nüfusuna etkisi %10’dan az olacaktır. Bu anlamda, şu anda yaşanan kalabalıklaşma sorunu, mahkum nüfusunun sırf yönetilebilir bir büyüklüğe gelebilmesi için dahi çok daha fazla kişinin cezaevinden hızlı bir şekilde çıkmasını gerektirmektedir.

Rahşan affının²⁰ zamanında kamuoyunun oldukça tepkisini çekmiş olması,²¹ mahpus sayısının hızla artması sorununa rağmen, affa karşı katı bir söylem geliştirilmesine²² ve sonuç olarak, hukuk sistemini başka araçlar kullanmaya yöneltmiştir. Bunlar arasında, denetimli serbestlik; hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB); cezanın ertelenmesi; kısa süreli hapis cezalarına alternatif seçimlik cezalar; ön ödeme gibi yeni uygulamalar bulunmaktadır. Bunlara topluca “örtülü af”

²⁰ Kanunun çıkarılmasında Rahşan Ecevit’in etkisinden dolayı “Rahşan affı” olarak da bilinmektedir.

²¹ Veysel Dinler, “Mağduriyet Kavramına Çok Yönlü Yaklaşım”, *Suç Mağdurları*, Der.; Halil İbrahim Bahar, Ankara, 2006, s. 60; Yıldırım, Kuyucu, *Politics of Amnesty*, ss. 859-894.

²² Yıldırım, Kuyucu, *Politics of Amnesty*, ss. 859-894

denmişse de²³ aslında kast edilen, aksi takdirde hapis cezası öngörülecek durumlar için ceza evine girilmesini gerektirmeyen yeni yaptırımların getirilmiş olmasıdır.

Tüm bunların sonucunda, cezaevinden çıkan sayısını artırmak için, kendi iktidarları döneminde “af çıkarmadık” söylemine sadık kalmak isteyen bir hükümetin²⁴ elinde çok da fazla siyasa aracı kalmamaktadır. Oysa bu araçlar hem Türk Ceza Kanunundaki²⁵ cezaların sürelerini hem de İnfaz Kanunundaki fiilen yatış sürelerini eskisine göre oldukça artıran²⁶ politikaların arkasında olan bir hükümetin en ihtiyacı olan şeylerdir. Geçen süre zarfında bu araçlar bulunamadığı gibi, iki koldan artan cezaevi nüfusuna yetecek yatak kapasitesi de yaratılamamıştır.

Sonuç olarak, siyaseten bedeli ağır olabilecek bir af düzenlemesi yerine, istenen sonuca erişebilmek için benimsenen yöntem, bir yandan zor anlaşıldığı için kamuoyunca çok da tartışılmayan İnfaz Kanununda infaz süre hesabına dair oranlar ile; diğer yandan da Adalet Bakanlığı bürokratlarınca kapalı kapılar ardında infaza ilişkin Yönetmelik maddeleri ile oynayarak değişiklikler yapmak olmuştur.

Mahkemeler tarafından verilen cezaların cezaevinde geçirilmesi gereken sürelerini azaltma politikasının, infaza dair düzenlemelerde değişiklikler yaparak, kamuoyunun dikkatini fazla çekmeden yapılabilmesinin başka sebepleri de bulunmaktadır. Gerçekten de, genelde kamuoyunun suç yargılamalarına olan ilgisi, genelde yargılamanın bitmesiyle azalır. Bu aşamada mahkemece hükümlüye verilen ceza miktarı hükümlünün cezaevinde ne kadar yatacağına dair aslında fazla bir bilgi sağlamaz. Yatacağı cezanın ne olacağına dair net bilgiyi hükümlü ancak hükmün temyiz aşamasından geçerek kesinleşmesinden sonra, hakkında müddetnamenin düzenlenmesiyle alacaktır. Bir hükümlünün hangi mahkemeden ne kadar ceza aldığı; bu ceza uyarınca koşullu salıverme tarihinin; koşulsuz (bihakkın) bir başka deyişle tüm cezasının bittiği salıverilme tarihinin ne olduğu; hangi tarihte fiilen yakalanmış olup buna göre hangi tarihte serbest kalacağını yazıldığı bu belgenin hazırlanması, yargılamanın sonuçlanmasının üstünden yıllar geçtikten sonra da olabilir. Dahası müddet-

23 İrem Yıldırım, *The Dilemma of Amnesty Politics in the AKP Era: Balancing the Questions of Legitimacy and Instrumentality*, İstanbul, 2016, ss. 53-56

24 Yıldırım, Kuyucu, *Politics of Amnesty*, ss. 859-894

25 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), Kabul: 26.9.2004, RG: 12.10.2004 – s: 25611

26 647 sayılı ve 13/7/1965 kabul tarihli Cezaların İnfazı Hakkında Kanun (RG: 16.7.1965 – s: 12050), 40 yıl boyunca yürürlükte kalsa da pek çok değişikliğe uğradı. 1990’lı yıllarda yapılan değişiklikler, hesaplama karmaşıklığı bir kenara bırakılırsa, bir hükümlünün ortalama olarak ceza mahkemesinden aldığı cezanın yarısını hapiste geçirmesini öngörüyordu. 13.12.2004 kabul tarihli Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ise hükümlülerin cezalarının 2/3’ünü hapiste geçirmesini öngörmüştür (Md. 107).

name, kamuoyuna açık yahut kamuoyunun içeriğini bilebileceği bir belge değildir. Tam tersine, kamuoyu ve medyanın ilgisinden uzak Cumhuriyet Başsavcılığı İnfaz Savcılığı birimi tarafından düzenlenen, TC kimlik numarası ve ana-baba adı gibi de şahsi bilgiler içeren bir belgedir. Kamuoyu ilgisi bittiğinde düzenlenmesi ve kamuoyu ile paylaşılmaması sayesinde, ceza politikalarının kamuoyuna görünen yüzü hiç değiştirilmeden, hatta uzun cezalar verilerek ve bunlar güya sertleştirilerek, kamuoyuna görünmeyen infaz tarafını yumuşatmak işte bu sayede mümkün olmaktadır.

Özetlemek gerekirse, yukarıda cezalandırmanın görünen ve görünmeyen yüzü arasında yaratılan uçurumun bilinçli bir politika seçiminin sonucu olduğunu nedenleriyle göstermeye çalıştık. Bu anlamda, cezaevlerindeki kalabalıklaşma sorununun boyutunun ceza politikalarında bir değişikliği zorunlu kıldığını ortaya koyduk. Ancak değişikliğin siyasi açıdan riskli olan dekriminalizasyon ve cezaları azaltarak yumuşama politikalarıyla yapılmak yerine, örtülü ve anlaşılması zor infaz politikalarıyla yapıldığını açıkladık. Böylece, alınan ceza ile yatılan ceza arasındaki uçurumun, siyasi olarak daha geniş destek bulan “görünen” ceza politikaları ile siyasi açıdan riskli “gerçek” cezalandırma politikaları arasındaki farktan ibaret olduğunu göstermiş olduk. Sonuç olarak, aslında ceza politikalarında kamuoyunu *uyandırmadan* bir yumuşamaya gidilmektedir. Şimdi söz konusu uçurumun nasıl oluştuğunu anlamak için, Türkiye’de cezaların infaz rejimine daha yakından bakacak ve bu uçurumun boyutunu birkaç senaryoyla ortaya koymaya çalışacağız.

IV. İnfaz Rejimleriyle Günü Kurtarma: Ağır Cezalar (Kamuoyunu Uyandırmadan) Nasıl Yumuşatılıyor?

Yukarıda açıklandığı üzere, Türkiye’de alınan hapis cezasının tümü kapalı bir ceza infaz kurumunda geçirilmemektedir. Mahkemenin verdiği hükmün kesinleşmesinden sonra gelinen infaz aşamasında, ceza artık dört kısımdan oluşmaktadır: Kapalı cezaevi; açık cezaevi; denetimli serbestlik; ve koşullu salıverilme çerçevesinde infaz edilen kısım. Bu kısımlar ve devletin icra ettiği denetim şekline göre anlamları, Tablo 1’de gösterilmiştir.

Mahkeme tarafından belirlenen *hapis cezalarının* İnfaz Kanunu ve ilgili yönetmeliklerle bu şekilde kısımlara bölünmesi, bir nevi *cezanın traşlanması* olarak tanımlanabilir. Bunun adımlarını aşağıda anlatmaya çalıştık. Sonuç olarak buradan anlaşılması gereken, mahkemede alınan “hapis” cezasının *sadece bir kısmının* (ki bu bazı durumlarda sıfır gün olabilir) gerçekten kapalı bir infaz kurumunda infaz edilmesidir. Kalan kısmı, kişinin çok daha fazla özgürlüğe sahip olduğu açık cezaevlerinde, fiilen dışarıda olduğu denetimli serbestlikle, ve neredeyse denetimsiz olduğu koşullu salıverilme ile infaz edilir.

Tablo 1. Hapis cezasının infaz şekilleri ve aşamaları

İnfaz aşamalarının düzenlenişi			
Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği		İnfaz Kanunu Geçici Md. 3	İnfaz Kanunu Md. 107 ve 108
Mahkeme tarafından verilen hapis cezasının infaz aşamaları			
Kapalı cezaevi	Açık cezaevi	Denetimli serbestlik	Koşullu salıverilmesi sonrası
Kapalı cezaevinde	Kapalı cezaevi dışında		
Cezaevlerinde		Cezaevlerinin dışında	
Devletin aktif gözetiminde			Devletin pasif gözetiminde

Tabloyu açıklamak gerekirse, ilk iki satır hapis cezalarının infaz aşamasındaki birleşmelerinin uzunluğunun ne olacağını hangi mevzuatla düzenlendiği göstermektedir; üçüncü ve dördüncü satır da bu birleşmelerin ne olduğunu göstermektedir. Beşinci satırda, toplam cezanın kapalı cezaevi dışında infaz edilen kısmının, kapalı cezaevinde infaz edilenden daha fazla birleşeni olduğu vurgulanmaktadır. Altıncı satırda, hapis cezalarının cezaevi içinde ve dışında infaz edilecek kısımları gösterilmektedir. Yedinci satırda, bu dört birleşenden hangilerinin devletin aktif, hangilerinin pasif gözetimi altında gerçekleştiği gösterilmektedir.

A. Birinci Tıraşlama: Koşullu Salıverilme

Mahkeme tarafından belirlenen cezanın ilk tıraşlaması, koşullu salıverilme uygulamasıyla yapılır. Koşullu salıverilme İnfaz Kanunu Md. 107 ve 108'de tanımlanmıştır. Bu maddelere göre ceza mahkemesi tarafından verilen cezaların belli bir kısmı infaz kurumunda infaz edildikten sonra, mahkum tek bir şartla koşullu salıverilir. O da infaz kurumlarında geçirdiği süreyi "iyi halli" olarak geçirmiş olmasıdır.²⁷ Uygulamada, neredeyse tüm mahkumlar infaz kurumlarında geçirmeleri gereken süreyi geçirdikten sonra salıverilir.

Genel olarak kural, süreli ceza almış birisinin koşullu salıverilmesi için, ceza mahkemesi tarafından verilen cezanın 2/3'ünü infaz kurumunda geçirmesi gerekmesidir.²⁸ Örneğin, dokuz sene hapis cezası almış bir mahkum, infaz kurumundan altıncı senenin sonunda koşullu salıverilecektir. Fakat, Md. 108/9'da belirlenmiş bazı özel suçlar²⁹ söz konusu olduğunda, bu süre verilen cezanın

27 İnfaz Kanunu Md. 107/1. Dolayısıyla iyi hal engeli oluşturacak herhangi bir disiplin cezası almamak bu dönemde özellikle önem taşır.

28 İnfaz Kanunu Md. 107/2

29 TCK Md. 102/2 Cinsel saldırı, Md. 103 Çocukların cinsel istismarı; Md. 104/2 ve 3 Reşit olmayanla cinsel ilişki; Md. 188 Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti.

$\frac{3}{4}$ ’üdür.³⁰ Örneğin, bu maddede belirlenen suçlardan dokuz sene hapis cezası almış olan mahkum, altı yıl dokuz ayı infaz kurumunda geçirmesi sonucunda koşullu salıverilecektir.³¹ Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının koşullu salıverilmeye kadar olan süresi oran üstünden değil yıl üstünden 30 yıl³², müebbet hapis da ise 24 yıl olarak belirlenmiştir.³³

Yukarıda koşullu salıverilmeye kadar olan sürenin *infaz kurumunda* geçirilmesi gerektiğini belirtmiştik. İlk bakışta, “infaz kurumu”nun sadece kapalı cezaevi anlamına geldiği düşünülebilir. Oysa bu maddedeki “infaz kurumu” tabiri kapalı cezaevleri, açık cezaevleri ve denetimli serbestlik olmak üzere devletin hükümlüyü aktif olarak denetlediği tüm infaz kurumlarını da kapsar. Bu anlamda, çoğu zaman bir mahkum “koşullu salıverilmekle” kapalı cezaevinden çıkmaz. Tablo 1’de de görüldüğü üzere, mahkum zaten koşullu salıverilmeden önce cezaevinden çıkmıştır ve cezasının bir kısmı denetimli serbestlik aracılığıyla devletin aktif gözetimi altında infaz edilmeye devam ediyordur. Koşullu salıverilme, bu anlamda, “cezaevinden salıverilme” değil, devletin aktif gözetiminden salıverilme anlamına gelmektedir. Bu anlamda, cezaevinden salıverilme çoğu vakada daha da erken gerçekleşir.

Ancak burada vurgulanmak istenen husus, verilen hapis cezalarının öncelikle herkes için otomatik şekilde, koşullu salıverilme düzenlemesiyle yaklaşık $\frac{1}{3}$ oranında tıraşlanmakta olduğudur. Diğer yandan, Tablo 1’de görselleştirildiği üzere, cezanın “infaz kurumlarında” geçen kısmının da sadece cezaevlerinde geçirilmediği vurgulanmalıdır. Böylece cezalar daha da tıraşlanmaktadır.

B. İkinci Tıraşlama: Açık Cezaevine Geçiş

İnfaz kurumu denildiğinde bunun içine sadece kapalı kurumların girmediğini yukarıda ifade etmiştik. İşte koşullu salıverilme süresine değin olan zamanın bir kısmı da açık cezaevinde geçirilmektedir. Bu anlamda, açık cezaevi kişinin, kapalı cezaevinden *sonra bir süre kaldığı* dışarıdaki hayata ve özgür yaşam biçimine daha yakın kapatma kurumlarıdır.³⁴ Bu kurumların kurulmasındaki amaç, ceza infaz kurumunun kişi otonomisini kaldıran ve kişiyi belirli bir düzende yaşamaya alıştıran yapısından kişiyi çıkarmak ve dışarıdaki ha-

30 İnfaz Kanunu Md. 108/1

31 32’nci dipnotta geçen suçlar dışında, başka özel durumlar ve istisnalar da Md. 107 ve 108’de tanımlanmıştır: Mahkumun birden çok fazla cezasının olması; suçta tekerrür hali; işlenen suçun örgütlü olması; mahkumun çocuk olması, gibi. Bu makalede amacımız cezaların infazında en tipik durumları tartışmak olduğundan, tüm özel durum ve istisnaları ele almayacağız.

32 İnfaz Kanunu Md. 107/2

33 Md. 108/9’daki suçlar için de bu süreler şöyledir (Md. 108/1): Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası için 39 yıl, Müebbet hapis cezası için 30 yıl.

34 Timur Demirbaş, İnfaz Hukuku, 4. Baskı, Seçkin, Ankara, 2015, s. 401

yata hazırlamaktır. Cezaları açık cezaevinde infaz edilirken mahkumlar, her ne kadar geceleri açık ceza infaz kurumlarında yatmak zorundaysa da, gündüz çalışabilir (hatta cezaevinin dışında)³⁵; eğitime devam edebilir³⁶; serbestçe telefonla görüşme yapabilir³⁷; ve dört ayda bir cezaevinden ailesini görmek için izinli çıkabilir.³⁸ Ashında açık cezaevleri, “hapis cezası” denildiğinde birçok kişinin aklına gelmeyecek denli özgürlük barındıran kurumlardır.

Kapalı bir kurumda geçirdiği zaman itibarıyla koşullu salıverilmesi yaklaşan bir hükümlünün, kapalı kurumdan açık kuruma ne zaman geçeceği, Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.³⁹ Bir başka deyişle, ceza politikasının kanunlardan ayrılarak, yönetmeliklerin kapalı dünyasına ilk adım attığı yer ikinci tıraşlama anı olan açık cezaevine geçiştir. Bu Yönetmeliğe göre, çoğu suç bakımından kapalı cezaevinde geçirilecek süre, mahkeme tarafından verilen cezanın uzunluğuna; suçun kastla veya taksirle işlenmiş olmasına; kapalı kurumda geçirilen süreye ve koşullu salıverilme tarihine ne kadar kaldığına bağlı olarak değişmektedir. Adalet Bakanlığı’nda (bürokratlarca) belirlenen oldukça karmaşık bu dört şartın yanında Yönetmelik, bazı suçlar bakımından biri; bazen birkaçı; bazen de tümünün bulunması gereğini ve bir de bu kuraldan ayrıık istisnai suç kategorilerini de düzenlemiştir.

Söyle ki, kastla işlenmiş bir suçtan ceza alanlar bakımından, ceza üç yıldan; taksirle işlenmiş suçlardan ceza alanlar bakımından da beş yıldan az ise, mahkum kapalı cezaevine hiç girmez.⁴⁰ Bir başka deyişle, bazı suçların cezası hem hükümlünün aldığı cezanın süresi, hem de suçu işlediği sıradaki kastı veya taksiri düşünülerek kapalı bir ceza infaz kurumunda bulunmasını gerektirmeyecek nitelikte görülmüştür. Bu durumda, cezanın infazı doğrudan açık cezaevinde başlar.

Diğer yandan, kastla işlenmiş suçlar bakımından üç yıldan ve taksirle işlenmiş suçlar için beş yıldan uzun ceza almışların, tüm sürelerini kapalı infaz

35 Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük (Tüzük), BK: 20.03.2006 – 2006/10218, RG: 06.04.2006 – 26131, Md. 97

36 Tüzük Md. 106

37 Tüzük Md. 88

38 “Özel izin” olarak tanımlanan bu imkan, Tüzük’ün 140. maddesinde “Açık kurumlarda bulunanlarla, kapalı kurumda olup da açık kurumlara ayrılmaya hak kazandığı halde, nakledileceği kurumun kapasitesi ve/veya hükümlünün yaşı ve sağlığı gibi nedenlerle açık kurumlara gidemeyenler ile çocuk eğitimevlerinde bulunanlara, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini veya güçlendirmelerini ve dış dünyaya uyumlarını sağlamak amacıyla kurum en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcılığının onayı ile yılda en çok üç kez olmak üzere her defasında yol hariç üç güne kadar izin verilebilir” şeklinde yer almaktadır.

39 Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği (Yönetmelik), RG: 2.9.2012 – s: 28399

40 Yönetmelik Md. 5/1

kurumunda geçireceği de sanılmamalıdır. Bu kişiler cezanın *bir kısmını* kapalı kurumda geçirmekle birlikte, geçirecekleri sürenin, aldıkları cezanın toplam süresinin on yıldan az ya da çok olmasına bağlı olarak belirlenir. Bu bağlamda, alınan ceza on yıldan az ise⁴¹ kapalı kurumda kalınacak süre en az bir ayken⁴²; ceza on yıldan fazla olduğunda, bu süre toplam cezanın onda biridir.⁴³ “Bir ay”, “on yıl”, “onda bir” gibi yer verilen oran ve sayıların neye dayanarak belirlendiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Adalet Bakanlığı yetkilileri ile gayriresmi görüşmelerden, yapılan değişikliklerin kaç kişiyi etkilediğinin UYAP üstünden görülebildiğini anlıyoruz. Bu da söz konusu sayıların herhangi bir suç politikası bağlamında değil cezaevi doluluk kapasitesine bağlı olarak önerildiğini bir kez daha düşündürmektedir.

Son olarak, kapalı cezaevinde geçirilmesi gereken bu asgari süreler hesaplandıktan sonra, açık cezaevine geçişin ne zaman mümkün olacağına bakılır. Kasten işlenmiş suçlar bakımından bu zaman koşullu salıverilmeye yedi sene kaladır.⁴⁴ Müebbet cezalarda ise, koşullu salıverilme tarihine beş sene kaladır.⁴⁵

Düzenlemeyi daha da karmaşık hale getirmek bakımından, bu genel kural- ların dışında belirli suç kategorileri bakımından, açık cezaevine en erken geçiş zamanı, koşullu salıverilmeye daha az süre kala olarak düzenlenmiştir.⁴⁶ Bir başka deyişle, bu suçlardan mahkum olanların kapalı kurumda diğer suçları işlemlere göre daha uzun kalması arzu edilmiştir. Bu makalede ele alınan suç senaryoları arasında cinsel suçlar; aile içi şiddet ve sokak suçları bulunduğundan, söz konusu suçlar bakımından aranan açık cezaevine en erken geçiş süreleri şöyledir:

1) Bazı cinsel (Cinsel saldırı TCK Md. 102 ve Çocukların cinsel istismarı TCK Md. 103) ve aile içi şiddet suçları (Öldürme TCK Md. 82/1-d, Yaralama TCK Md. 86/3-a ve Eziyet TCK Md. 96/2-b) bakımından koşullu salıvermeye üç sene kala⁴⁷; ve

2) “Sokak suçları” olarak tanımlayabileceğimiz (Nitelikli hırsızlık TCK Md.

41 Paragrafın ilk kısmında anlatılan da dikkate alınrsa, kastla işlenen suçlar için 3-10 yıl arası, taksirle işlenenler içinse 5-10 yıl arası ise.

42 Yönetmelik Md. 6/1a

43 Yönetmelik Md. 6/1a

44 Yönetmelik Md. 6/1a

45 Yönetmelik Md. 6/1b

46 Yüksek güvenlikli cezaevlerinde infaz edilen, örgütlü suçlar, terör suçları, ve diğer istisnalar Yönetmeliğin Md. 10-6'da belirlenmiştir. Tüm olası durumları bir makalenin kapsamına alınması mümkün olmadığından, bunlar tartışma dışında bırakılmıştır.

47 Yönetmelik Md. 6/2b

142; Yağma TCK Md. 148 ve 149, ve bazı daha ağır uyuşturucu suçları TCK Md. 188 ve 190) suçlardan ceza alanlar için beş sene kala.⁴⁸

Cinsel suçlar, aile içi şiddet ve sokak suçlarından alınan cezalarda, eğer verilen hapis cezası on seneden kısa ise, mahkumların kapalı cezaevinde asgari bir ay geçirmeleri gerekirken, on yıldan fazla olan cezalar için, kapalı cezaevinde geçirilecek asgari süre cezanın toplam süresinin onda biridir.⁴⁹ Ortaya çıkan durum şu ki, her ne kadar aldıkları ceza süresine bağlı olarak kapalı kurumda kalma süresi kılacak veya uzayacak olsa da, bu suçlardan ceza alanların kapalı cezaevine mutlaka girmeleri istenmiştir.

Açık cezaevine geçilmesine dair düzenlemelerin, hem kapalı cezaevinde geçirilecek asgari süreyi, hem de koşullu salıvermeye kalmış olan süreyi içeren şartlar bakımından oldukça karmaşık olduğu ortadadır. Bu anlamda, ceza politikasının infazın görünmeyen ve anlaşılmayan Yönetmelik maddeleri ile düzenlenmesine kaydığını vurgularken aslında tam da bunu kastediyoruz. Nitekim, Yönetmeliğin kapalı kurumda kalınması gereken asgari süreleri düzenleyen maddesi, son on yıl boyunca defalarca değiştirilmiş ve hapis cezaların infazı çerçevesinde kapalı kurumda kalınması gereken süreler ciddi anlamda kısaltılmıştır.⁵⁰ Sırf bu bile infazın bir ceza politikası şekillendirme aracı haline geldiğini gösterir niteliktedir. Oldukça karışık bu düzenlemelerin, kapalı cezaevinde kalınacak süreleri nasıl belirlediğini daha iyi anlatmak için bunları Tablo 2’de görselleştirdik. Söz konusu tablo aslında suç tipi; suçun kast ve taksirle işlenmesi; ve alınan cezanın süresine bağlı olarak ne denli farklı infaz rejimi tipleri ortaya çıktığını göstermek bakımından da anlamlıdır.

48 Yönetmelik Md. 6/2a

49 Yönetmelik Md. 6/1a

50 Bu konuya dair ilk yönetmelik, 2005’te Hükümlülerin Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılmaları Hakkında Yönetmelik adıyla çıkartılmıştır. Açık kurumlara geçiş, bu yönetmeliğin 6. maddesinde “Toplam cezalarının beşte birini kapalı ceza infaz kurumlarında iyi halli olarak geçiren ve koşullu salıverilme tarihine en fazla beş yıl kalmış hükümlüler” için tanınmıştır. 2012 yılında bu yönetmeliği yürürlükten kaldıran yeni bir düzenleme, Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayırma Yönetmeliği adıyla yürürlüğe girdi. Bu anlamda, kapalı kurumda geçirilmesi gereken süreye dair toplam cezanın 1/5’ini kapalı kurumda geçirilmesine yönelik düzenleme değişmedi. Ama koşullu salıverilme tarihine kalan süre beş yıldan altı yıla çıkartıldı. Böylece kapalı cezaevinde geçecek olan süre azaltılmış oldu. 2015 yılında yapılan değişiklikle bu süreler bir kez daha değiştirildi. Buna göre, toplam cezanın 1/5’inin değil, 1/10’unun kapalı kurumlarda infaz edilmesi hükmü getirildi. İkinci olarak, koşullu salıverilme tarihine kalması gereken süre altı yıldan yedi yıla çıkartıldı. Böylece, açık cezaevine geçecek hükümlü nüfusunun kapsamı daha da genişletildi. 2016 yılında ise nitelikli hırsızlık, yağma, uyuşturucu ticareti, cinsel saldırı, çocuğun cinsel istismarı, eşe karşı öldürme ve yaralama gibi suçlar için koşullu salıverilme için aranan süre şartı ağırlaştırılarak üç yıl ve beş yıllık sürelerle bağlanmıştır. 2017 yılında ise yapılan son değişiklikle asgari kapalı kurumda kalma süreleri on yıl üzerinden yeniden düzenlemiş ve cezaları on yıldan az olanların bu sürenin bir ayını, on yıl ve yukarı olanların ise 1/10’unu kapalı kurumda infaz edeceği düzenlemesi getirilmiştir.

Tablo 2. Verilen cezanın kapalı cezaevinde infaz edilecek olan kısmının hesaplanmasının koşulları ve ortaya çıkan infaz rejimleri.

İnfazı Belirleyen Faktörler				İnfaz Rejiminin Sonucu		
İnfaz Rejimi	Suç tipi	Kast/ Taksir	Cezanın uzunluğu (yıl)	Kapalıya giriyor/ girmiyor	Kapalıda asgari süre	Açık cezaevine geçme zamanı
1	Cinsel,	Önemsiz	<10	Giriyor	1 ay	Koşullu salıverilmeye
2	aile içi şiddet ve öldürme		>10		Toplam cezanın 1/10'u	
3	Hırsızlık,		<10		1 ay	Koşullu salıverilmeye
4	yağma ve uyuşturucu		>10		Toplam cezanın 1/10'u	
5	Diğer suçlar	Kast	0-3	Girmiyor	0	Direkt
6		Taksir	0-5			
7		Önemsiz	<10	Giriyor	1 ay	Koşullu salıverilmeye
8			>10		Toplam cezanın 1/10'u	
9			Müebbet		yok	Koşullu salıverilmeye
						5 yıl kala

C. Üçüncü Tıraşlama: Cezanın Denetimli Serbestlik Aracılığıyla İnfaz Edilen Kısmı

Bir mahkumun kapalı cezaevinden açık cezaevine geçişini koşullu salıverilmesine kalan süreye bağlayan düzenleme şekli, bir kez açık cezaevine geçen mahkumun koşullu salıverilmeye kadar olan süresinin açık cezaevinde infaz edileceği yönünde bir beklenti doğurmaktadır. Ancak cezaevi nüfusundaki kalabalıklaşma sadece kapalı kurumları değil açık kurumları da etkilemektedir. Bunun sonucunda meydana gelen yer sıkıntısı, cezanın bir kısmının açık cezaevi yerine denetimli serbestlik aracılığıyla cezaevlerinin *dışında* infaz edilmesini gerekli kılmıştır. İnfaz Kanununa eklenen Geçici Md. 3'e göre⁵¹, koşullu salıverilmesine bir sene kalmış olan mahkumlar, açık cezaevinde infaz edilmesi gereken cezalarının bu bir senelik kısmının denetimli serbestlik aracıyla infaz edilmesi için talepte bulunabilirler. Bir başka deyişle, koşullu salıverilmesine bir sene kala, mahkum açık cezaevinden çıkarak, denetimli serbestlik yüküm-

51 6291 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Md. 2, Kabul: 5.4.2012, RG: 11.4.2012 – s: 28261.

lülüğüne tabi olmakla beraber topluma dönebilir. Böylece infaz sistemi içinde, fiilen mahkumların ceza infaz kurumundan bir sene erken tahliye olmaları ola-nağı bu şekilde sağlanır.⁵² İşte bu da mahkemede alınan “XX yıl hapis cezasının” bir kısmının daha kapalı bir kurumda infaz edilmeden üçüncü kez tıraşlanması ve toplumun bundan yine haberdar olmaması anlamına gelmektedir.

V. Görünen ve Gerçek Cezalandırma: Senaryolar Üzerinden Analiz

Makalenin önceki bölümlerinde hapis cezalarının infaz aşamasında nasıl “kısıldığını” anlatmaya çalıştık. “Kısalma” tabiri kullanılırken tabii ki mahkeme tarafından verilen cezanın kısaldığını iddia etmemiz mümkün değil. Fakat uygulanan infaz biçimleri herhangi bir hapis cezasının büyük bir kısmının, kamuoyunun “hapis” olarak algıladığı kapalı cezaevlerinin dışında infaz edilmesine yol açtığı için, zihinlerde “kısılmış” olduğu algısı doğmaktadır.

Makalenin bu kısımda, yukarıda anlatılan ve Tablo 2’de gösterilen unsurların uygulamada ne gibi ceza adaleti sonuçları verdiğini göstermek amacıyla, çeşitli senaryolar sunulmuştur. Aşağıdaki senaryolar arasında, toplumsal açıdan en çok tartışılan ve tepki çeken suçlar yer aldığı gibi, kast-taksir yahut alınan ceza süresi gibi infaz tıraşlama kriterlerini karşılamak bakımından seçilmiş suçlar da bulunmaktadır.

İnfaz rejimi 1: Cinsel suç veya aile içi şiddet suçu

Senaryo 1: Cezası 10 yıldan az cinsel suç (TCK 102/1 ve 3-a)⁵³

Bir otelde kat temizlik görevlisi Sabri⁵⁴, odasında uyuyan alkollü müşterinin (Meltem) odasına girerek, yatakta yanına yattı. Meltem’in göğsüne dokunarak avuçladı, ancak Meltem’in uyanarak Sabri ile boğuşup bağırması neticesinde odadan hızla kaçtı. Sabri, cinsel saldırı suçundan 7 yıl 6 ay ceza aldı.

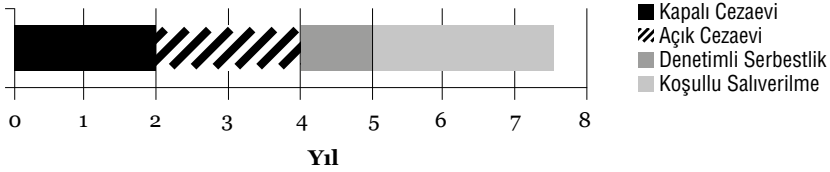
Bu senaryodaki cinsel suç yetişkin birine karşı işlendiğinden ve sarkıntılık düzeyinde kaldığından, koşullu salıverilmeye kadar infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre toplam cezanın 2/3’üdür, ve 5 yıla denk gelmektedir. Bu

52 Hakan A. Yavuz, “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Mümkün Müdür? Dünü, Bugünü ve Yarınıyla Türk Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik”, *Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı Uluslararası Yaklaşımlar*, Der.; Deniz Özyörük, Ankara, 2016, <https://bit.ly/2NvklGr>,(26.2.2019). ss.15-23

53 Makalede ele alınan senaryolardaki cezaların gerçek durumu yansıtmaları adına, ceza ve infaz hesaplamaları yargı mensuplarının görüşleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu anlamda suçlar için verilen cezaları belirlemek için pratikte genelde uygulanan indirimler de dikkate alınmıştır, ve böylece senaryolarda “verilen” cezaların olabildikçe gerçek hayatta mahkemelere verilen cezalara benzer/yakın olmalarına dikkat edilmiştir.

54 Kullanılan tüm isimler tamamen farazidir.

suçu işleyenlerin, kapalı kurumdan açık cezaevine geçmesi için koşullu salıverilme sürelerine üç sene kalması gerektiği için, Sabri kapalı cezaevinde toplam 2 yıl geçirecektir. Açık cezaevinde de 2 yıl geçirdikten sonra, koşullu salıverilmesine bir yıl kala da denetimli serbestliğe geçebilecektir. Bu suçun infaz biçimi Şekil 3'te gösterilmiştir.

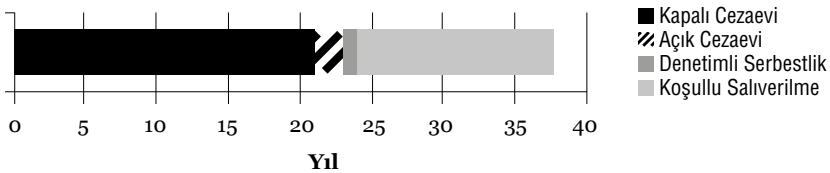
Şekil 3. Cinsel saldırı suçundan alınan 10 yıldan kısa hapis cezasının infaz rejimi - 7 yıl 6 ay hapis cezasının infaz aşamaları.

İnfaz rejimi 2: Cinsel suç veya aile içi şiddet suçu; 10 yıldan uzun hapis cezası

Senaryo 2: Eş öldürme (TCK 82/1 d), müebbet ceza

Sabri, bir hafta önce bir tabanca aldı. Kendisinden boşanmak isteyen eşi Lale'yi, bavulunu toplamış evden gittiği sırada ateş ederek öldürdü. Duruşmalarda pişmanlık belirten Sabri bunun sonucunda müebbet hapis cezası aldı.

Bu senaryodaki suç müebbet ceza ile sonuçlandığından, mahkumun koşullu salıverilmesi, infaz kurumlarında 24 sene geçirdikten sonra mümkün olacaktır. Zira müebbet ve ağırlaştırılmış müebbet gerektiren suçlarda İnfaz Kanunu, koşullu salıverilme için oran yerine asgari süre getirmiştir. Sabri, koşullu salıverilmesine en erken 3 sene kala kapalı cezaevinden açık cezaevine geçebilir (kapalı cezaevinde 21 yıl geçirdikten sonra). Koşullu salıverilmesine bir sene kala da, açık infaz kurumundan denetimli serbestliğe geçebilir. Eş öldürmekten müebbet alan birisinin cezası Şekil 4'teki gibi infaz edilmektedir.

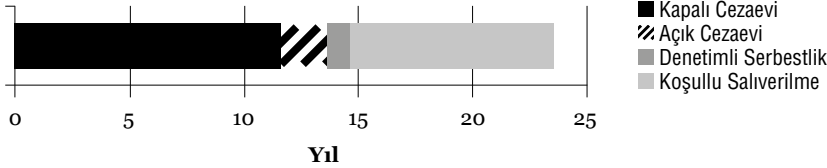

Şekil 4. Eş öldürmekten alınan müebbet hapis cezasının infaz aşamaları.

Senaryo 3: Eş öldürme (TCK 82/1 d), süreli ceza

Sabri, şiddetli geçimsizlik yaşadığı eşinin, kendisini kardeşiyle aldattığından şüphelendi. Bir gün eve geç geleceğini söyleyerek evin dışında saklandı, kapıyı gözetledi, kardeşinin eve gelmesi sonrasında elindeki anahtarla eve girdi. Eşi ve kardeşini birlikte yakaladı. Eşini, kardeşiyle olmakla suçlayarak bıçaklayarak öldürdü. Sabri, haksız tahrik indirimi uygulanarak 22 yıl ceza aldı.

Bu senaryo bir üstteki örneğe çok benzer olup, tek fark hâksiz tahrik indirimi uygulandığında, eşe karşı öldürme fiilinin cezasının müebbet yerine süreli olmasıdır. 22 yıl hapis cezası alan böyle bir mahkum, infaz kurumunda 14 yıl 8 ay geçirdikten sonra koşullu salıverilecektir (toplam cezanın 2/3'ü). Sabri, koşullu salıverilmesine 3 sene kala kapalı cezaevinden açık ceza evine geçeceğinden, kapalı cezaevinde toplam 11 yıl, 8 ay geçirecektir. Koşullu salıverilmesine bir sene kala denetimli serbestliğe geçebileceğinden, açık cezaevinde toplam 2 sene geçirecektir. Bu senaryoda eş öldürme suçundan alınan süreli ceza Şekil 5'teki gibi infaz edilecektir.⁵⁵

Şekil 5. Eş öldürmekten alınan süreli hapis cezasının infaz rejimi - 22 yıl hapis cezasının infaz aşamaları.

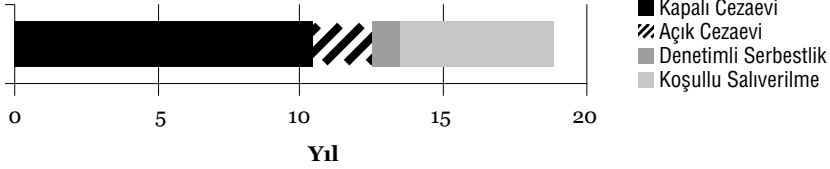
Senaryo 4: Çocuğun Cinsel İstismarı (TCK 103/2)

Aynı binada oturduğu komşusunun 10 yaşındaki çocuğu Lale'yi apartmanın bodrumuna götürerek cinsel istismarda bulunan Sabri, 18 yıl ceza aldı.

Burada 10 yıldan uzun cinsel nitelikte bir suçun çocuğa karşı işlenmesi sebebiyle, koşullu salıverme süresi toplam cezanın 3/4'ü olarak hesaplanır. Bu durumda Sabri'nin infaz kurumlarında 13 yıl 6 ay geçirmesi gerekir. Koşullu salıverilmesine 3 sene kala da kapalı cezaevinden açık cezaevine geçebilecektir. Söz konusu tarihe bir sene kala ise açık cezaevinden denetimli serbestliğe çıka-

⁵⁵ Senaryo 2 (Şekil 4) ve senaryo 3 (Şekil 5) ile eşe karşı işlenen kasten öldürme fiillerinde, kadın örgütlerinin de hep eleştirdiği, haksız tahrik indiriminin yarattığı ceza farkı net olarak ortaya konmaktadır.

bileceğinden, açık cezaevinde toplam 2 sene geçirecektir. Bu örnekte cezanın infaz biçimi Şekil 6'da gösterilmiştir.

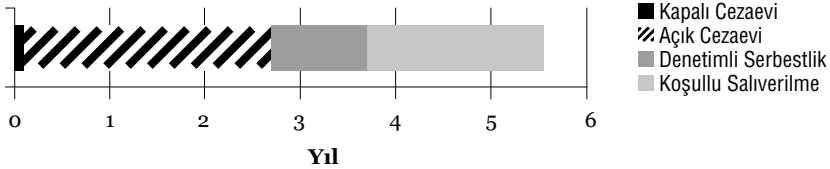
Şekil 6. Çocuğun cinsel istismarı suçundan alınan 10 yıldan uzun hapis cezasının infaz rejimi – 18 yıl hapis cezasının infaz aşamaları.

İnfaz Rejimi 3: Sokak suçları, 10 yıldan kısa hapis cezası

Senaryo 5: Hırsızlık suçu (TCK 142/1c, 2b)

Sabri, bindiği Metrobüste yolculuk yapmakta olan Meltem'in çantasında bulunan cep telefonunu çantasına jilet atmak suretiyle özel beceri göstererek aldı. Bir süre sonra telefonunun olmadığını fark eden Meltem'in şikayetiyle araçtaki kamera sisteminden kimliği tespit edilerek yargılandı ve 5 yıl 6 ay 20 gün ceza aldı.

Bu senaryoda Sabri'nin koşullu salıverilmesi için, 3 yıl 8 ay 15 günü infaz kurumlarında geçirmesi gerekecektir (toplam cezanın 2/3'ü). Kural olarak bu tarz sokak suçlarında koşullu salıverilmeye 5 sene kala açık infaz kurumuna çıkılabilir. Ancak, Sabri'nin infaz kurumlarında geçireceği toplam süre 5 seneden kısa olduğundan, kapalı cezaevinde geçirilmesi gereken asgari süreye bakılır, ki o bu suçların infaz rejiminde bir aydır. Bir başka deyişle, bu senaryoda Sabri bir ayını kapalı cezaevinde geçirdikten sonra, açık cezaevine geçebilecektir. Ardından, açık cezaevinde 2 yıl 7 ay 15 gün geçirdikten sonra, koşullu salıverilmesine bir yıl kala da denetimli serbestliğe geçebilecektir. Bu örneğin infaz biçimi Şekil 7'de gösterilmiştir.

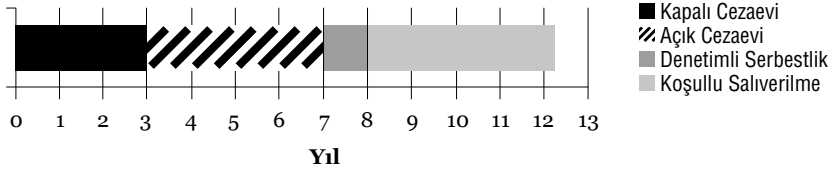
Şekil 7. Hırsızlık suçundan alınan 10 yıldan kısa hapis cezasının infaz rejimi – 5 yıl 6 ay 20 gün hapis cezasının infaz aşamaları.

İnfaz rejimi 4: Sokak suçundan, 10 yıldan uzun hapis cezası

Senaryo 6: Yağma suçu (TCK 149/1a ve b)

Sabri, silahlı ve kar maskeli olarak, oğlu ile oturmakta olan Semra'nın yazlık evine girdi. Semra'ya silah zoru ile evde bulunan kasayı açtırarak, kasada bulunan altın ve diğer ziynet eşyalarını aldı. Karşı koyan Semra'ya eliyle vuran Sabri, Semra'nın basit şekilde yaralanmasına neden oldu. Sabri, 12 yıl ceza aldı.

Sabri'nin koşullu salıverilmesine kadar 8 yılı infaz kurumlarında geçirmesi gerekecektir (toplam cezanın 2/3'ü). Koşullu salıverilmesine 5 sene kalaysa kapalı cezaevinden açık cezaevine geçebilecektir. Böylece Sabri kapalı cezaevinde toplam 3 sene geçirecektir. Dört yıl da açık cezaevinde kaldıktan sonra, koşullu salıverilmesine bir yıl kala denetimli serbestliğe geçebilecektir. Özetle, bu senaryoda infaz biçimi Şekil 8'de gösterildiği gibi olacaktır.

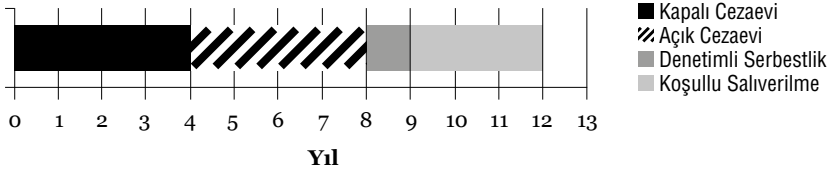

Şekil 8. Yağma suçundan alınan 10 yıldan uzun hapis cezasının infaz rejimi – 12 yıl hapis cezasının infaz aşamaları.

Senaryo 7: Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK 188)

Sabri, birine 1 gram esrar sattıktan sonra, elinde diğer esrarlar ve satıştan elde ettiği para ile yakalandı. Sabri, 12 yıl hapis ve 100 güne tekabül eden para cezası aldı.

Bu senaryoda Sabri'nin koşullu salıverilmesi için infaz kurumlarında 9 yıl geçirmesi gerekecektir (verilen toplam cezanın 3/4'ü). Koşullu salıverilmesine 5 sene kala kapalı cezaevinden açık cezaevine çıkabileceği için, kapalı cezaevinde toplam 4 sene geçirecektir. Sabri, dört yıl da açık cezaevinde geçirdikten sonra, koşullu salıverilmesine bir yıl kala denetimli serbestliğe geçebilecektir. Özetle, bu senaryodaki suç için infaz biçimi Şekil 9'da gösterildiği gibi olacaktır.

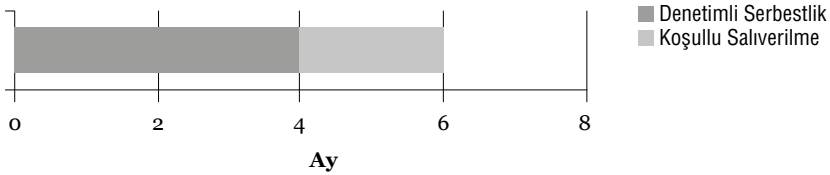
Şekil 9. Uyuşturucu imal ve ticareti suçundan alınan 10 yıldan uzun hapis cezasının infaz rejimi – 12 yıl hapis cezasının infaz aşamaları.

İnfaz rejimi 5: Kasten işlenen bir suç için 3 yıldan kısa hapis cezası

Senaryo 8: Kasten işlenmiş tehdit suçu (TCK 106)

Sabri, borç verdiği parasını birden fazla kez istemesine rağmen geri vermeyen arkadaşı Ahmet'i parasını vermemesi halinde öldüreceğini söyleyerek tehdit etti. Bunun üzerine Sabri, 6 ay hapis cezası aldı.

Bu senaryoda Sabri'nin koşullu salıverilmeye kadar infaz kurumlarında geçirmesi gereken süre 4 aydır (toplam cezanın 2/3'ü). Fakat bu infaz rejiminde, kapalı cezaevine hatta açık cezaevine hiç girmeden infaz yapılmaktadır. Bu nedenle Sabri doğrudan denetimli serbestliğe geçebilir. Bu senaryo için infaz şekli aşağıdaki Şekil 10'da gösterilmiştir.

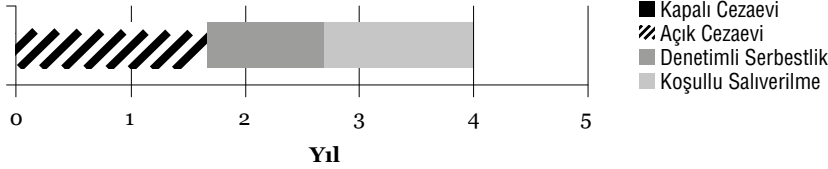
Şekil 10. Kasten işlenmiş tehdit suçu için verilen 3 yıldan kısa hapis cezasının infaz rejimi – 6 ay hapis cezasının infaz aşamaları.

İnfaz rejimi 6: Taksirle işlenmiş bir suç için, 5 yıldan kısa hapis cezası

Senaryo 9: Taksirle öldürme (TCK 85/2)

On beş saatten fazla süre araç kullanan Sabri, şehir merkezine girince direksiyonda uyuyakaldı. Kontrolünü kaybedince araç yoldan çıktı ve kaldırımında yürümekte olan Lale ve yedi yaşındaki oğlu Cemil'e çarparak ölümlerine neden oldu. Sabri, 4 yıl hapis cezası aldı.

Bu senaryoda Sabri'nin koşullu salıverilmesi için 2 yıl 8 ay 6 gün infaz kurumlarında geçirmesi gerekecektir (verilen cezanın 2/3'ü). Bu infaz rejiminde de, kapalı cezaevinde hiç zaman geçirmeden doğrudan açık cezaevine geçilebilmektedir. Bu örnekte, Sabri koşullu salıverilmesine bir sene kala denetimli serbestliğe geçebileceği için, açık cezaevinde toplam 1 yıl 8 ay 3 gün geçirmesi gerekecektir. Bu suçun infaz aşamaları Şekil 11'de gösterilmiştir.

Şekil 11. Taksirle işlenmiş öldürme suçundan alınan 5 yıldan kısa hapis cezasının infaz rejimi - 4 yıl hapis cezasının infaz aşamaları.

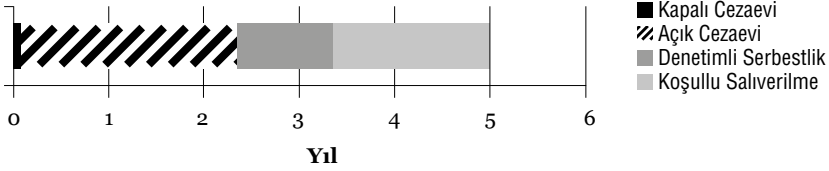
İnfaz rejimi 7: Hapis cezası 10 yıldan az olan suçlar

Senaryo 10: Nitelikli dolandırıcılık (TCK 158)

Sabri, 65 yaşındaki Ahmet'i telefonla arayarak, kendisini adliyede çalışan savcı olarak tanıttı. Ahmet'in torunu Cemil'in karıştığı bir trafik kazası sebebiyle yargılandığı ağır ceza heyetinde arkadaşı olan hakimle konuşarak, Cemil'in tahliye edilmesini sağlayabileceğini söyleyerek, Ahmet'i konuyu görüşmek üzere bir yere çağırdı. Sabri, buluşmada inandırıcı olmak için önceden yaptırdığı sahte savcı kimliğini gösterip, torununun yargılandığı mahkemede görevli hakimlerden biri ile bu hakimden önceden internetten bulunduğu fotoğrafına kendi fotoğrafını monte etmek suretiyle oluşturduğu samimi fotoğraflarını gösterip inandırıcılığını pekiştirdi. Hakim kendisinin hatırını sayacağını ve tahliye için hakime 100.000 TL vereceğini söyleyip, bu parayı aldıktan sonra kayıplara karıştı. Sabri, nitelikli dolandırıcılık suçundan 5 yıl hapis ve 200.000 TL adli para cezası aldı.

Bu senaryoda Sabri'nin koşullu salıverilmesine kadar infaz kurumlarında geçirmesi gereken süre 3 yıl 4 aydır (toplam cezanın 2/3'ü). Kapalı cezaevinden açık cezaevine geçebilmesi için, koşullu salıverilmesine 7 sene kalmış olması gerekir. Fakat bu örnekte aldığı toplam ceza 7 seneden kısa olduğundan, kapalı kurumda geçirmesi gereken asgari süreye bakılması gerekir. Bu infaz rejiminde sözkonusu süre bir aydır. Böylece bir ayını kapalı infaz kurumunda, ve sonra 2 yıl 3 ayını açık cezaevinde geçirdikten sonra denetimli serbestliğe

geçebilecektir. Böylece bu örnekteki suçun infaz aşamaları Şekil 12'de gösterildiği gibi olacaktır.

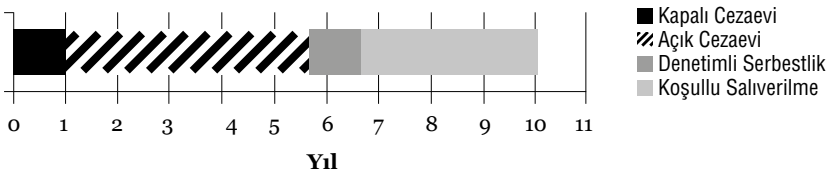
Şekil 12. 10 yıldan kısa hapis cezasının infaz rejimi – 5 yıl hapis cezasının infaz aşamaları.

İnfaz rejimi 8: 10 yıldan uzun hapis cezası

Senaryo 11. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama (ölümle sonuçlanan) (TCK 86/3, 87/4)

Sabri arazi anlaşmazlığı yüzünden husumetli olduğu komşusu Ferhat'la yolda karşılaşp kavga etmeye başlar ve onu karnından bıçaklar. Ferhat yere düşer, Sabri komşusunun karnını tekmeler. Yaralı biçimde hastaneye kaldırılan Ferhat, . hastanede yaşamını yitirir. Sabri, silahlı ve ölümle sonuçlanan neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçundan on yıl hapis cezası alır.

Bu senaryoda Sabri'nin koşullu salıverilmesi için 6 yıl 8 ay infaz kurumunda geçirmesi gerekecektir (toplam cezanın 2/3'ü). Kapalı cezaevinden açık cezaevine geçebilmesi için, koşullu salıverilmesine 7 yıl kalması gerekir. Fakat bu örnekte kapalı cezaevinde geçirilmesi gereken asgari süre toplam cezanın 1/10'ü olan bir yıldır. Böylece Sabri bir yılı kapalı cezaevinde, 4 yıl 8 ayı açık cezaevinde, ve bir yılı da denetimli serbestlikte geçirecektir. Böylece bu örnekteki suçun infaz aşamaları Şekil 13'te gösterildiği biçimde olacaktır.

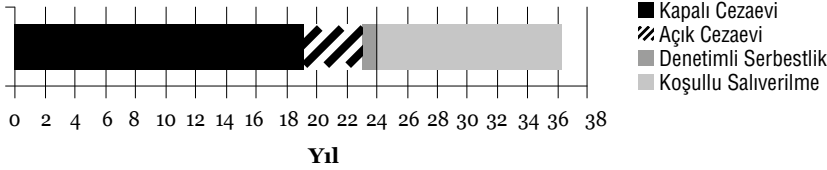
Şekil 13. 10 yıl ve üzeri hapis cezasının infaz rejimi – 10 yıl hapis cezasının infaz aşamaları.

İnfaz rejimi 9: Müebbet hapis cezası

Senaryo 12. Kan gütme saikiyle kasten öldürme (TCK 82/1/j)

Ferhat'ın kardeşi Ali, babasının intikamını almak için *Sabri'nin 17 yaşındaki oğlu Sinan*'ı, okul çıkışında babasının tabancasıyla öldürür. Ali, kan gütme saikiyle kasten öldürmeden müebbet hapis cezası alır.

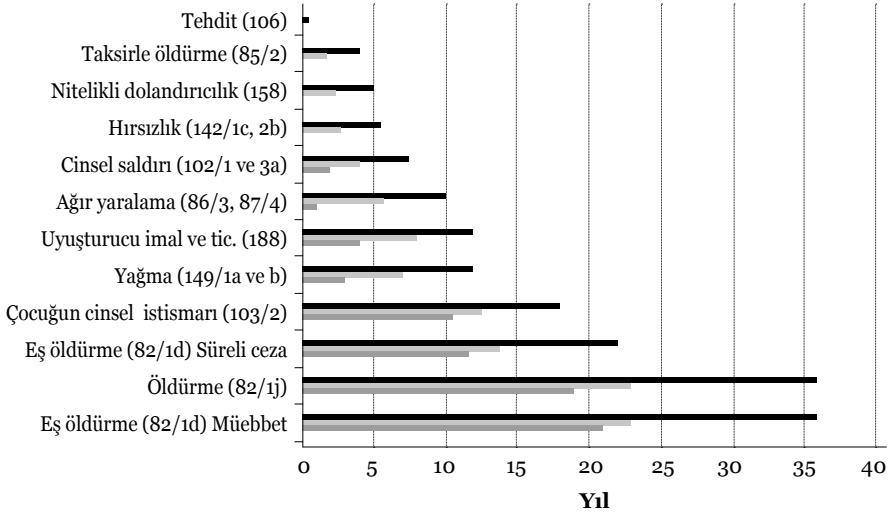
Bu senaryoda Ali'nin koşullu salıverilmesine kadar infaz kurumlarında geçirmesi gereken süre 24 yıldır. Kapalı cezaevinden açık cezaevine geçebilmesi için, koşullu salıverilmesine 5 yıl kalması gerekir. Böylece Ali 19 yılı kapalı cezaevinde, 4 yılı açık cezaevinde, bir yılı da denetimli serbestlikte geçirecektir. Bu örnekteki suçun infaz aşamaları Şekil 14'te gösterildiği biçimde olacaktır.

Şekil 14. Müebbet hapis cezasının infaz rejimi – müebbet hapis cezasının infaz aşamaları.

VI. Tartışma ve Sonuç

Yukarıda senaryolar eşliğinde her bir suç tipi için ayrı ayrı gösterildiği ve bu makalede başından beri değinildiği üzere, mahkemede verilen ceza ne denli uzun olsa da, bunun cezanın infazı aşamasında hem genel olarak toplam cezaevinde geçirilen süre hem de özel olarak kapalı kurumda geçirilen süre bakımından mahkemede alınan cezanın çok gerisinde kaldığını ortaya koyduk. Ele alınan tüm senaryolarda ortaya çıkan infaz aşamaları Şekil 15'te karşılaştırılmalı olarak da gösterilmiştir. Anlaşıldığı üzere, bazı suçlarda verilen ve cezaevlerinde (ve özellikle kapalı cezaevlerinde) infaz edilen cezalar arasındaki fark açıklanamaz boyuta ulaşmaktadır. Dolayısıyla kamuoyuna özellikle belirli suçlara müsamaha gösterilmediği ve hatta bu suçların cezalarının uzatıldığına dair verilen imajın, pratikte ortaya çıkan gerçeği yansıtmadığı rahatlıkla söylenebilir.

Şekil 15. Senaryolardaki suçlardan alınan toplam cezalar ile o cezaların cezaevlerinde infaz edilecek kısımları.

Nitekim toplumda en çok tepki çeken çocuklara yönelik cinsel istismar ve eşe karşı öldürme suçları gibi hem cezası uzun hem infazı en sıkı olan suçlarda dahi bu fark ciddi boyuttadır. Aradaki tek fark, kişiyi infaz kurumlarında diğer suçlara göre daha uzun tutarak (2/3 yerine 3/4), cezanın açık cezaevinde infaz edilen kısmı oransal olarak bu suçlarda daha küçüktür. Diğer yandan, yağma ve uyuşturucu gibi, tekrerrü yüksek suçlar (ve ilki bir de şiddet suçudur) için öngörülen cezaların da görece uzun ve ağır olması beklenir. Fakat infaz edilmişlerine bakıldığında bu suçlar için gösterildiğinden çok daha yumuşak bir cezalandırma politikasının olduğu anlaşılmaktadır.

Verilen cezaların süreleri kısalдықça (özellikle 12 yılın altına inildikçe) kişilerin kapalı cezaevinde geçirecekleri sürelerin daha yüksek oranda azaldığı ve mahkemece verilen hapis cezalarının infaz aşamasında adeta buharlaştığı Şekil 15'te açıktır. Hatta bu durum, tekrerrü yüksek olan hırsızlık veya daha yaratıcı şekilleri her gün ortaya çıkan dolandırıcılık suçları bakımından ürkütücü boyuttadır. Mahkumlar beş yıl ceza almaları halinde, kapalı infaz kurumlarında sadece bir ay kadar bir süre geçirmektedir. Bu sonuçlar suç politikası bakımından birbiriyle çelişik nitelik arz ettiği gibi, kim tarafından hangi politika öncelikleri ile belirlendiğini anlamak da mümkün değildir.

Hemen belirtmek gerekir ki, infaz edilen ceza ile mahkemede alınan ceza arasındaki farkı vurgularken şu anda verilen cezaların tamamının kapalı ceza-

zaevlerinde infaz edilerek çektirilmesi gerektiğini savunmuyoruz. Cezaların uzunluğunun suçu caydırma konusunda en önemli etken olmadığı birçok araştırmayla çoktan gösterilmiştir.⁵⁶ Uzun cezaların ayrıca hem mahkumların psikolojisi, hem ülkenin kaynaklarının etkin kullanımı, hem de halihazırdaki kalabalıklaşma sorununun ışığında gerçekçi ve anlamlı olmadığını biliyoruz. Nitekim, halihazırda, infaz aşamasındaki tüm bu tıraşlamaya rağmen, cezaevlerinde infaz bakımından geçirilen sürenin uzunluğunun ortalamasıyla Türkiye, Avrupa üçüncüsüdür (Portekiz ve Romanya'dan sonra).⁵⁷ Bu anlamda, sözkonusu ortalamalara bakıldığı zaman, Türkiye'de cezaevlerindeki infaz sürelerinin kısa olduğu söylenemez. Verilen ile infaz edilen cezaların, ve dolayısıyla görünen ve gerçek cezalandırma politikaları arasındaki uçurumun ortadan kalkması, ya da en azından azalması, infazın uzamasıyla değil, kanunda öngörülen ve dolayısıyla mahkemelerce verilen cezaların gözden geçirilmesiyle gerçekleşebilir. Bunun mahkeme hakimlerinin özel konuşmalarda sıklıkla dile getirdiği "boşuna iş yapıldığı" duygusunun önüne geçilmesine katkı sağlayacağı da açıktır. Bu anlamda, verilen ile infaz edilen cezalar arasındaki fark azalması dediğimizde, infaz edilenin uzatılması gerektiğini değil, verilenlerin gözden geçirilmesi gerektiğini savunuyoruz. Bazı suçların cezalarında ciddi oranda kısaltma gerektiğine dair bir inanç ve siyasi iradenin de zaten bulunduğu ve kamuya açık bir şekilde olmazsa dahi infaza ilişkin düzenleme ve uygulamalardan cezalandırma politikalarında yumuşamaya gidildiği zaten anlaşılmaktadır. Söz konusu bu iradenin arkasındaki temel nedenin cezaevindeki kalabalıklaşma olduğunu düşündüğümüzü ifade etmiştik. Fakat asıl önemli olan şu ki, cezalandırma gibi temel hak ve özgürlükleri, can ve mal güvenliği- ni ve çoğu vatandaşın gündelik hayatını ve dolayısıyla kamuoyunu doğrudan ilgilendiren bir konuda aslında ciddi bir politika değişiminin demokratik bir tartışma ortamında yürütülmesi gerektiği aşıkardır. Hangi suçların cezalarında kısaltmaya gidilip hangi suçlarda gidilmeyeceği bir suç ve ceza siyaseti olarak tartışılmadan, verilen cezaların şeffaflık ve öngörülebilirlik olmaksızın birtakım bürokratların kararları ile daha kısa hale getirilmesi, hem yargılamayı yapan mahkemeler, hem yargılananlar, hem de kamuoyu açısından kabul edilebilir bir sonuç değildir.

Bu anlamda, cezalandırma politikalarını tartışırken, suçları arz ettikleri tehlike, yarattıkları zarar ve tekrür gibi unsurları bakımından farklı şekilde ele

56 Andrew von Hirsch, *Criminal Deterrence and Sentence Severity: An Analysis of Recent Research*. Oxford, 1999; Daniel S. Nagin, "Deterrence in the Twenty First Century", *Crime and Justice*, C. 42, 2013, ss. 199-263; Zahir Kızmaz, "Ceza veya Kriminal Yaptırımın Suç Oranları Üzerindeki Caydırıcı Etkisi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S: 2, ss. 210-231.

57 Aebi vd., *Prisons in Europe*, s. 39

almak mümkündür ve aslında siyasa üretmek isteyenler için bir çok seçenek de vardır. Sadece cezaların uzunluğunun ne olması gerektiğini tartışmak yerine, farklı suçlar için alternatif cezalandırma politikalarının tartışılması da söz konusu olabilir: bir fiili suç olmaktan çıkarma; tedavi ve rehabilitasyon odaklı yaptırımlar; bir ceza biçimi olarak denetimli serbestlik⁵⁸; diversiyon niteliğindeki alternatif yaptırımlar, hapis cezasına alternatif olabilecek seçeneklerden sadece bir kaçıdır. Farklı suçlara yönelik en etkin yanıtın ne olacağı bir infaz ya da ceza hukuku meselesi olarak değil; bir sosyal politika meselesi olarak ele alınmalıdır. Bu tarz politikaların geliştirilmesi için, sadece normatif değişiklikler yerine, suç ve suçluluk sorusuna ilişkin açık ve kapsamlı bir tartışma gereklidir.

Bunun yanında, suç ve adalet meselesi ve bu çerçevede cezalandırma politikası “fail ne hak eder” sorusunun yanı sıra, “toplum neyi hak eder” sorusuna da cevap aramalıdır.⁵⁹ Bu çerçevede, toplum ceza adaleti sistemine yaptığı yatırımın kendisine daha az suç ve daha güvenli bir yaşam olarak geri dönmesini talep etme hakkına sahiptir.⁶⁰ Bu öncelikle cezalandırma politikalarının sayısal bir mesele olmanın ötesine geçmesi gerektiği anlamına gelir.

Birincisi, istenen caydırıcı etki ise, ki mevcut durumda cezaların caydırıcı etkisi olduğu tartışmaya açık bir öneridir, bu etkiyi elde etmenin yolunun cezaları uzun tutmaktan geçmediği gerçeği artık kabul edilmelidir.⁶¹ Cezaların caydırıcı etkisinin, cezaların ağırlığından çok cezaların kesinliğine bağlı olduğu bir çok araştırmayla desteklenmiştir.⁶² Başka bir deyişle, cezaları uzun tutmak yerine, daha kısa ancak daha kesin hale getirerek caydırıcı etkisini arttırmanın mümkün olduğu kabul edilmelidir. Diğer yandan, cezaların kesinliğinin basit bir kanun değişikliğiyle değil, çok daha sistematik bir ceza adaleti reformu ile artacağımı söylemek gerekir.

İkincisi, amaç tekerrürü önlemek ise, farklı tipte suçlar ve suçlular için farklı müdahale çeşitleri gerekli olabileceğinden, cezalandırma politikasının suç tipine göre farklılık gösterebileceği gerçeği de masaya yatırılmalıdır. Bu anlamda daha ağır olarak algılanan bir suç (ki suçların ağırlığı, büyük ölçüde subjektif

58 Denetimli serbestlik, burada bir infaz biçimi olarak ele alınmış olsa da aslında hem soruşturma hem kovuşturma aşamasında gündeme gelebilir. Aynı zamanda başlı başına bir cezalandırma şekli de olabilir.

59 Ki buraya “mağdur ne hak eder” sorusu da eklenmelidir.

60 Bu yatırımın boyutunun bir örneği de cezaevleri için yapılan harcamalardır. Sadece 2015'te Türkiye'de cezaevlerinin işletilmesi için 1.169.879.370 Euro harcanmıştır (Aebi vd., *Turkey - Country Profile*, s. 1).

61 Michael H. Tonry, *Sentencing Matters*, Oxford, 1997, ss. 8-9; Nagin, *Deterrence*, ss. 199-263.

62 von Hirsch, *Criminal Deterrence and Sentence Severity*; Nagin, *Deterrence*, ss. 199-263.

bir değerlendirmedir) her zaman daha ağır ceza gerektirmeyebilir; daha farklı türde bir müdahale kişinin ileride tekrar suç işlemesini önlemek açısından daha etkili olabilir. Örneğin, bir uyuşturucu bağımlısı için bağımlılık tedavisi hapis cezasından çok daha anlamlıdır. Uzun vadede bu tarz suçluların suç işleme oranlarında bir azalma olması isteniyorsa, cezalandırma yerine bağımlılık tedavisine yatırım yapmak daha etkili bir politika olabilir.

Üçüncüsü, hapis cezasının öngörülmeven bazı sonuçları olduğu, ve bunların da yarar-zarar değerlendirmesinde dikkate alınması gerektiği de hesaba katılmalıdır. Kişiyi toplumdan izole eden cezaların daha sonra kişinin topluma entegrasyonunu zorlaştırdığı bilinmektedir. Böyle bir cezanın yaratacağı yararın, hangi suçlar açısından zarardan daha fazla olacağı dikkatlice değerlendirilmelidir. Kısa dönemde toplum açısından ciddi tehlike oluşturan suçlular bakımından cezaevlerinin hızla yarattığı etkisizleştirme sonucu, cezaevlerinin dışlayıcı etkisinin yarattığı olumsuz sonuçlardan daha önemli olabilir. Bunlar dışında, kişiyi toplumdan ve toplumsal kurumlardaki yerinden ve düzeninden (ailesinden, işinden, eğitim programından) koparacak kadar uzun, ama anlamlı bir dönüşüm yaratabilmek ya da toplumu koruyabilmek için kısa olan cezaların (cezaevinde birkaç ay geçirilmesi gibi) topluma maddi bir yük getirmek ve yeni sorunlar yaratmaktan başka bir yararı yoktur. Bu anlamda, cezalandırma politikasını tasarlarken, hapis cezalarının hangi suçlar için etkili ve anlamlı olacağı bilimsel araştırmaların ve başka ülkelerin deneyimlerini de dikkat alarak değerlendirilmeli, ve asıl elde edilmek istenen sonuçların ne olduğu (caydırma mı, rehabilitasyon mu, yeniden entegrasyon mu, etkisizleştirme mi) suç ve suçlu tipi bazında göz önünde tutulmalıdır.

Mahkemece verilen ve infaz edilen cezalar arasındaki farkın tamamen kapatılmasının bir takım yeni sorunlar yaratabileceği tartışmasızdır. Hapis cezalarının infazında belli bir esnekliğin olması infaz kurumlarının yönetimini kolaylaştıran bir unsurdur çünkü bu esneklikle gelen erken tahliye olasılığı ceza infaz süreci boyunca mahpusların uyumlu davranmalarına ve rehabilitasyona yönelik çaba göstermelerine yönelik bir teşvik oluşturmaktadır. Bu esnekliğin tamamen kaldırılmasının, zaten zor bir iş olan cezaevi ve infaz yönetimini daha da zorlaştırması, ve ceza infaz aşamasındaki mahpusların rehabilitasyona yönelik çabalarını azaltması kuvvetle muhtemeldir.

Ayrıca, cezaların kişiselleştirilebilmesi de başarılı bir cezalandırma politikasının özelliği olmalıdır. Bunu infaz aşamasında mümkün kılacak düzenlemeler halihazırda mevcut değildir. İnfaz rejimi mevcut biçimiyle mahkumların kendilerine özgü rehabilitasyon ve sosyalizasyon sürecine bakılmaksızın uygulanmaktadır. İnfaz aşamasında esneklikler olacaksa, bunları topyekün hafifletme şeklinde uygulanması yerine cezanın kişiselleştirmeye yönelik kullanılması

daha anlamlı bir yaklaşım olur. Bunlardan dolayı, verilen ile infaz edilen cezaların arasındaki farkın tamamen kaldırılmasının değil, öngörülebilir ve makul bir seviyeye indirilmesinin ve bu farkın cezalandırmaya ait yasalarla öngörül-müş bulunan belirli amaçlara hizmet edecek biçimi almasının daha gerçekçi olacağını düşünüyoruz.

Sonuç olarak, cezaevleri nüfusunda yaşanan hızlı artışla başa çıkmak için, şimdiye kadar yama benzeri ve her daim yetersiz infaz düzenlemelerinin kullanılmış olması sonucunda ortaya çıkan tablo, amacı ve hedefi anlaşılmayan, şeffaflıktan uzak ve tutarsız bir cezalandırma uygulaması olmuştur. Söz konusu yama yöntemi sonucunda gerçek cezalandırma politikası ile *görünen* cezalandırma politikası arasında büyük bir uçurum oluşmuş, fakat buna rağmen cezaevi nüfusundaki artış kontrol altına alınamamıştır. Bu uçurumun küçülmesi, cezaevi nüfusunun kontrol edilebilir bir noktaya çekilmesi, ve tutarlı ve etkili bir suç ve adalet politikası geliştirilmesi için, kanunla öngörülen cezalar gözden geçirilmeli, ve hükmedilen ve infaz edilen cezaların arasında büyük uçurum yaratan ve şeffaf olmayan infaz düzenlemeleri kaldırılmalı, ya da en azından asgari seviyeye indirilmelidir. Bu topyekûn bir dekriminalizasyon, ya da cezalarda azaltma anlamına gelmek zorunda değildir. Tam tersine, cezalandırma politikası ile elde edilmek istenen sonuçlara odaklanılarak, suç ve suçlu tipi bazında çeşitli alternatifler masaya yatırılarak, ince ayar yapılabilir. Ama en önemlisi böyle bir politika değişikliğinin bilimsel bulgulardan faydalanarak, şeffaf bir süreçle ve demokratik bir tartışma çerçevesinde yapılmasıdır. Ancak eğer geçmiş geleceğin bir göstergesiye, önümüzdeki dönemde böyle kapsamlı ve temellendirilmiş bir suç ve adalet politikası reformu yerine, yine örtülü bir afla yetinileceği kehanetinde bulunmak çok da gerçek dışı olmayacaktır

KAYNAKLAR

Kitap, Kitap Bölümleri ve Makaleler

- Aebi, Marcelo F.; Berger-Kolopp, Léa, Burkhardt, Christine; Tiago, Mélanie M.:
- *Prisons in Europe 2005-2015 Volume 1*, Strasbourg, 2018, <https://bit.ly/2tBftfl>, (24.2.2019)
- *Prisons in Europe 2005-2015: Turkey - Country Profile*, Strasbourg, 2018, <https://bit.ly/2FIImtyV>, (24.2.2019)
- Aebi, Marcelo F.; Tiago, Mélanie M.; Berger-Kolopp, Léa; Burkhardt, Christine: *Council of Europe Annual Penal Statistics SPACE I – Prison Populations Survey 2016*, Strasbourg, 2018, <https://bit.ly/2Xm3eAI>, (24.2.2019).
- Alpan, Arca, *Neoliberal Ceza Devleti ve Kitleli Hapsetme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2018
- Arslan, N. Talat, “Kamu Örgütlerinde Hukuksal Düzenlemelerden Kaynaklanan Sorunlar (İnfaz Kurumları Örneği)”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C: 4, S: 1, 2003, ss. 31-47
- Can, Sibel, “Türk Hukukunda Af Kurumu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(4), ss. 1291-1312
- Dammer, Harry R.; Erise-Pengelly, Varrie A., “Diversion”, *Encyclopaedia Britannica*, 2016, <https://bit.ly/2E7rhL3>, (24.2.2019)
- Demirbaş, Timur, *İnfaz Hukuku*, 4. Baskı, Ankara, Seçkin, 2015
- Dinler, Veysel, “Mağduriyet Kavramına Çok Yönlü Yaklaşım”, *Suç Mağdurları*, Der.; Bahar, Halil İbrahim, Ankara, 2006
- Dursun, Hasan, “Af Kavramına Genel Bir Bakış”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S: 85, 2009, ss. 373-402
- Eisenstein, James; Flemming, Roy B.; Nardulli, Peter F., *The Contours of Justice: Communities and Their Courts*, Boston, 1988
- Garland, David, *Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*, Chicago, 2002
- Gönen, Zeynep, “Yoksulluğun Suçlaştırılması, Suçun İrksallaştırılması: Kapitalizmin Tarihsel Mirası ve Türkiye Örneği”, *Praksis*, 28, ss. 57-80
- von Hirsch, Andrew, *Criminal Deterrence and Sentence Severity: An Analysis of Recent Research*. Oxford, 1999
- Manav, Tamer; Erdal, Mürsel, “Ceza İnfaz Kurumu Projelerinin Maliyet-Etkililik Analizi ile Değerlendirilmesi”, *TÜBAV Bilim Dergisi*, C. 10, S. 3, ss. 21-27
- Nagin, Daniel S., “Deterrence in the Twenty First Century”, *Crime and Justice*, C. 42, 2013, ss. 199-263
- Pratt, John, *Penal Populism*, London, 2007
- Sabol, William J., *The Influences of Truth-in-Sentencing Reforms on Changes in States Sentencing Practices and Prison Populations*, Washington, D.C., 2002
- Samaha, Joel, *Criminal Procedure*, Wadsworth, 2014
- Scheidegger, Amie R., “Truth in Sentencing”, *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, Der.; Albanese, Jay S., Wiley-Blackwell, 2014, ss. 1–3

- Seydioğulları, İbrahim Hakkı, “Türkiye’de Ceza Afları: Ankara’da Af Konulu Alan Araştırması”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C: 8, S: 3-4, ss. 1-28
- Tonry, Michael H., *Sentencing Matters*, Oxford, 1997
- Yavuz, Hakan A., “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Mümkün Müdür? Dünü, Bugünü ve Yarınıyla Türk Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik”, *Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı – Uluslararası Yaklaşımlar*, Der.; Özyörük, Deniz, Ankara, 2016, <https://bit.ly/2NvkiGr>, (26.2.2019), ss. 15-23
- Yıldırım, İrem, *The Dilemma of Amnesty Politics in the AKP Era: Balancing the Questions of Legitimacy and Instrumentality*, İstanbul, 2016 (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi: Boğaziçi Üniversitesi)
- Yıldırım, İrem; Kuyucu, Tuna, “Neoliberal Penalty and State Legitimacy: Politics of Amnesty in Turkey during the AKP Period”, *Law & Society Review*, 2017, C:51, S: 4, ss. 859-894
- Kızmaz, Zahir. “Ceza veya Kriminal Yaptırımın Suç Oranları Üzerindeki Caydırıcı Etkisi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S: 2, ss. 210-231

• Mevzuat

- 1803 sayılı Cumhuriyetin 50 nci Yılı Nedeniyle Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun, Kabul: 15.5.1974, RG: 18.5.1974 – s: 14890.
- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, Kabul: 12.4.1991, RG: 12.4.1991 – s: 20843 mükerrer
- 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Salıverilmeye, Davaya ve Cezaların Ertelemesine Dair Kanun, Kabul: 21.12.2000, RG: 22.12.2000 – s: 24268
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Kabul: 26.9.2004, RG: 12.10.2004 – s: 25611
- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun; Kabul: 13.12.2004, RG: 29.12.2004 – s: 25685
- 6291 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılması na Dair Kanun, Kabul: 5.4.2012, RG: 11.4.2012 – s: 28261
- 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun, Kabul: 13/7/1965, RG: 16.7.1965 – s: 12050
- 6757 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Kurum ve Kuruluşlara İlişkin Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun, Kabul: 09.11.2016, RG: 24.11.2016 – s: 29898
- Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği, RG: 2.9.2012 – s: 28399
- Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük, BK: 20.03.2006 – 2006/10218, RG: 06.04.2006 – 26131

• Web Kaynakları

- Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü’nün web sitesinden alınan hükümlü ve tutuklu sayıları; http://www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/istatistikler/yeni_yillar.asp, (21/2/2019)
- Türkiye İstatistik Enstitüsünün Nüfus ve Demografi, <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (21/2/2019)

ÖZ

2000 yılından beri Türkiye'deki cezaevi nüfusu aşırı hızla artmış ve gelinen şu noktada, cezaevlerinde yer kalmamıştır. Bu sorunu çözmeye yönelik ceza ve adalet politikalarında kapsamlı bir reforma gidilmesi yerine, günü kurtarmaya yönelik, TCK'da öngörülen cezalara dokunmadan onların infaz biçimini değiştiren birtakım düzenlemeler yapma yöntemi tercih edilmiştir. Bunun sonucunda, İnfaz Kanunu ve ilgili yönetmeliklerde yapılan değişikliklerle, ceza mahkemeleri tarafından verilen ve infaz edilen cezalar arasında büyük bir uçurum yaratılmıştır. Bundan dolayı Türkiye'de şu anda iki ayrı cezalandırma politikasının mevcut olduğu söylenebilir: ilki, TCK ve mahkemece belirlenen ve kamoyunca "görünen" ceza politikası; ikincisi de cezaların infaz aşamasında ortaya çıkan ve dolayısıyla kamuoyunun farkında bile olmadığı, "görünmeyen" ama fiilen uygulanan cezalandırma politikası. Bu makalede, görünen ve görünmeyen cezalandırma politikalarının sonucu infaz aşamasında oluşan "hükme riayet edilmeme" durumunun boyutu, suç senaryolarıyla gösterilmiştir. Sonuç olarak, makalede cezalandırma politikalarını daha şeffaf, öngörülebilir ve etkin hale getirmek için açık ve geniş bir tartışmanın gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: cezalandırma politikası, cezaların infazı, af, suç, ceza adaleti, cezaevleri.

